

TÜRKİYE CEZA İNFAZ KURUMLARINDA EĞİTİM VE İYİLEŞTİRME (FAALİYETLER VE YASAL DAYANAKLARI)

EDUCATION AND REHABILITATION IN TURKISH PENITENTIARY INSTITUTIONS (ACTIVITIES AND LEGAL BASES)

Cevdet TEKİN¹

Öz

Bu araştırmanın amacı, ceza infaz kurumlarında yürütülen eğitim ve iyileştirme faaliyetlerini yasal dayanaklarıyla birlikte belirlemek ve bu konuda öneriler geliştirmektir. Konuya ilişkin daha önce hiçbir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu durum araştırmamızı önemli kılmaktadır. Araştırmada, nitel araştırma yöntemi tercih edilmiş; veriler, dokümantasyon tekniğiyle toplanmış ve içerik analiziyle çözümlenmiştir. Araştırmada birincil kaynak olarak Adalet Bakanlığı eğitim ve iyileştirme mevzuatı esas alınmıştır. Ancak ikincil kaynaklardan da yararlanılmıştır. Türkiye’de 01.03.2023 tarihi itibarıyla 399 ceza infaz kurumunun bulunduğu ve buralarda 349.893 hükümlü ve tutuklunun barındırıldığı belirlenmiştir. Bu kitleye 976 öğretmen tarafından çeşitli eğitim ve iyileştirme programlarının uygulandığı tespit edilmiştir. Bu programların “temel eğitim, ortaöğretim, yükseköğretim, lisansüstü eğitim, meslekî eğitim, din eğitimi, beden eğitimi, kütüphane ve psiko-sosyal hizmet” gibi programlardan oluştuğu görülmüştür. Hükümlü ve tutukluların eğitilmesi ve sosyalleştirilmesi için eğitim ve iyileştirme mevzuatının genel olarak yeterli olduğu, ancak bünyesinde önemli sorunlar barındırdığı belirlenmiştir. Ceza infaz kurumlarında yürütülen eğitim ve iyileştirme faaliyetlerinin ise yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Buna göre eğitim ve iyileştirme mevzuatı iyileştirilmeli, eğitim faaliyetleri ise yeterli hale getirilmelidir.

Anahtar Kelimeler: Adalet Bakanlığı, Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü, Ceza İnfaz Kurumları, Eğitim ve İyileştirme Faaliyetleri.

Abstract

The aim of this research is to determine the education and rehabilitation activities carried out in penal institutions together with their legal bases and to develop suggestions on this subject. No previous study on the subject has been found. This situation makes our research important. In the research, qualitative research method was preferred. The data were collected with the documentation technique and analyzed by content analysis. In the research, the education and rehabilitation legislation of the Ministry of Justice was taken as the primary sources. However, secondary sources have also been used. It has been determined that there are 399 penal institutions in Türkiye as of 01.03.2023 and 349,893 convicts and detainees are housed in these places. It was determined that 976 teachers applied various education and rehabilitation programs to this population. It has been seen that these programs consist of programs such as “basic education, secondary education, higher education, postgraduate education, vocational education, religious education, physical education, library and psycho-social work. It has been determined that the education and rehabilitation legislation is generally sufficient for the education and socialization of convicts and detainees, but it contains important problems. It has been determined that the education and rehabilitation activities carried out in penitentiary institutions are insufficient. Accordingly, the education and rehabilitation legislation should be improved, educational activities should be made sufficient.

Keywords: Ministry of Justice, General Directorate of Prisons and Detention Houses, Penal Institutions, Educational and Rehabilitation Activities.

¹Uzm. Öğr. Dr., Bursa H Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğü, cecek63@hotmail.com, cevdet.tekin@adalet.gov.tr, [Orcid:0000-0002-2802-1829](https://orcid.org/0000-0002-2802-1829)

GİRİŞ

Dünden bugüne istisnalar bir tarafa bırakılırsa suç² çeşitlenerek artmıştır. Cezalandırma da paralel bir seyir izlemiş, belirli aşamalardan sonra hapsedme şeklini almıştır. İnsanlık tarihi kadar eski olan hapsedme, 17. yüzyıldan sonra standart hale gelmeye başlamıştır. Hapsedme, önceleri tek başına caydırıcı ve iyileştirici bir uygulama olarak görülmüştür. Ancak zamanla hapsedmenin tek başına yeterince fonksiyonel olmadığı anlaşılmıştır. Bunun üzerine 19. yüzyılda hapsedmenin yanında eğitim yoluyla sosyalleştirme, başka bir deyişle yeniden topluma kazandırma yöntemi benimsenmiştir (Aygül, Şensoy & Çelik: 1; Tekin & Sağlam, 2021: 404-405) Glasser yeniden topluma kazandırma yöntemini, dördüncü ve sonuncu aşama olarak nitelendirmektedir (Allen & Simonsen, 1981: 351).

Yukarıda ortaya konulan süreç, Batı'da yaşanan süreçtir. Benzer bir süreç, Türkiye'de de yaşanmıştır. Osmanlı Türkiye'sinde ceza infaz kurumu (CİK)³ şartlarının iyileştirilmesi sürecine Tanzimat Fermanı'yla başlanmış ve kötü şartların iyileştirilmesine Islahat Fermanı'yla devam edilmiştir (Tekin & Sağlam, 2021: 405). İlk model tip CİK olan Hapishane-i Umumi, Ocak 1871 yılında İstanbul Sultanahmet Meydanı'nda açılmıştır. Tevkifhane ve hapishanelerin idarelerine dair ilk yönetmelik "Memalik-i Mahrûsa-yı Şahanede bulunan Tevkifhane ve Hapishanelerin İdare-i Dâhiliyelerine Dair Nizamnâme Lâyihası" başlığıyla yürürlüğe girmiştir. II. Abdülhamid'in talebi üzerine 1893 yılında Türk Ceza İnfaz Sistemi tarihindeki ilk oda tipi modern CİK projesi, Prusyalı mimar A. Jasmund ve Türk öğrencisi Mimar Kemaleddin Bey tarafından Saray'a sunulmuştur. Hapishaneler İdaresi, 1911 yılında İçişleri Bakanlığına bağlı olarak kurulmuş, 1912 yılında ise Osmanlı CİK'lerine ilişkin ilk kapsamlı istatistiki araştırma yapılmıştır. Hapishaneler İdaresi, 1913 yılında, Hapishaneler Umum Müdüriyetine dönüştürülmüştür. Böylece 3408 sayılı Kanun'la 1938 yılında kurulan Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'nün (CTEGM) temeli atılmıştır. Bu Genel Müdürlüğün genel müfettişliğine 1916 yılında Alman CİK uzmanı Dr. Paul Pollitz atanmıştır (CTEGM, 2007b).

Yukarıda görüldüğü üzere Osmanlı Türkiye'sinde çeşitli yasal düzenlemeler ve fiziki iyileştirmeler yapılmış, ancak "eğitim ve iyileştirme" uygulamasına geçilememiştir. Bu yöndeki uygulamalar, Türkiye Cumhuriyeti Devleti döneminde belirmeye ve gelişmeye başlamıştır (Tekin & Sağlam, 2021: 405). Nitekim M. Kemal Atatürk, Türkiye Büyük Millet Meclisinin (TBMM) I. Dönem 4. Yasama Yılı açılışında yaptığı konuşmada;

"Efendiler, cezaevleri sorunu çok önemlidir. Kişisel özgürlüğü kaldırılan vatan evladının ceza süresi sonunda topluma yararlı olacak bir eleman olarak yetiştirilmesi olarak gereğinin sağlanması için İçişleri Bakanlığı çok dikkatli bir şekilde araştırma ve istatistikler hazırladı. Cezaevlerinden mümkün olanların modern bir şekilde onarımlarına veya yeni cezaevleri inşasına girişebilmek için bir inşaat programı hazırladı. Bu program gereğince her yıl belirlenmiş bir oranda inşaata devam etmek üzere 1923 yılında çağın gereklerine uygun bir genel cezaevi ile beş liva ve 28 ilçe cezaevinin inşası kararlaştırılmış ve gelecek yılın bütçesine ödenek konmuştur"(TBMM, 1923) demektedir.

Görüldüğü üzere Atatürk "Kişisel özgürlüğü kaldırılan vatan evladının ceza süresi sonunda topluma yararlı olacak bir eleman olarak yetiştirilmesi..."diyerek eğitim ve iyileştirme faaliyetlerine ve eğitim yoluyla yeniden topluma kazandırma yöntemine işaret etmiştir.

²"Suç: Bir toplumun var olma; yaşam koşullarını veya bireylerin ve toplumun temel yararlarını ihlal eden ya da tehlikeye sokan; topluma zarar verdiği, tehlikeli olduğu kanun koyucu tarafından kabul edilen bu yüzden de ceza veya güvenlik tedbiri müeyyidesine bağlanmış fiillerdir" (ASİGM, 2021).

³ Ceza infaz Kurumları; "kapalı, yüksek güvenlikli kapalı, kadın kapalı, çocuk kapalı, gençlik kapalı, açık ceza infaz kurumları ile gözlem ve sınıflandırma merkezleri ve çocuk eğitimevlerini ifade eder" (Resmî Gazete, 2020b).

Bu kapsamda 1926 yılında 765 sayılı Türk Ceza Kanun'u yürürlüğe konulmuş, 1929 yılında CİK'lerin yönetimi Adalet Bakanlığına (AB) bağlanmış (Turgut, 1986: 41& CTEGM, 2007b), 1930 yılında 1721 sayılı Hapishaneler ve Tevkifhanelerin İdaresi Hakkında Kanun yürürlüğe girmiştir. 1933 yılında 2275 sayılı Kanun'la cezanın infazında hücre evresine yer verilmemek kaydıyla, topluluk sistemine geçilmiştir. 1936 yılında "İmralı Adası Sosyal Sanatoryumu" adı verilen iş esaslı yeni bir CİK açılmıştır. 1937 yılında 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 13. maddesinde değişiklik yapılmış ve 03.02.1937 tarihli Kanun'la hapis cezasında yeniden dereceli sisteme geçilmiştir. 1938 yılında 3408 sayılı Kanun'la CTEGM kurulmuş, aynı yıl 3500 sayılı Kanun'la Genel Müdürlüğün görevleri belirlenmiş, 1943 yılında 4358 sayılı Kanun'la CTEGM'nün teşkilat ve görevleri yeniden belirlenmiştir. 1945 yılında Dalaman ve 1948 yılında Edirne'de çalışma esasına dayanan CİK'ler, Kayseri'de ise bölge CİK açılmıştır. 1957 yılında 6988 sayılı Kanun'la ceza infazında hücre süresi kısaltılmıştır (CTEGM, 2007b). 13.07.1965 gün ve 647 sayılı İnfaz Kanunu ve 01.08.1967 gün ve 6/8517 sayılı Ceza İnfaz Kurumları ve Tevkifhanelerin Yönetimine ve Cezaların İnfaza Dair Tüzük çıkarılmıştır (CTEGM, 2007b).

Yukarıda ortaya konulan bütün düzenlemeler önemli olmakla birlikte son iki düzenleme, konumuz açısından çok daha önemlidir. Çünkü bu iki düzenlemeyle ceza infaz sisteminde yepyeni bir döneme girilmiştir. Artık CİK'ler bir cezalandırma yeri olmaktan çok bir "sosyalleş(tir)me"⁴ yeri olarak görülmeye başlanmıştır. 8517 sayılı Tüzük'te sosyalleştirme hususuna özel vurgu yapılmıştır (Resmî Gazete, 1967). 647 sayılı Kanun'un gerekçesinde ise şöyle denilmektedir:

"Cezaların infazında, toplumun intikam duygularını tatmin ve cezanın ibret olma esasını öngören eski Ceza Hukuku anlayışı bugün tamamen terk edilerek; yerine, suç işleyenleri kişiliğine uygun terbiye, eğitim ve çalışma yollarıyla ıslah edip, kendilerini topluma yararlı birer unsur haline getirme ilkelerine dayanan bir infaz sistemi, bütün Batı ülkeleri tarafından benimsenmiş bulunmaktadır. Cezaevinden çıktıktan sonra, nadim ve ıslah olmuş suçlunun izlenmesi ve korunması da bu sistemin kapsamı içine girmektedir."

"Yapılan bütün bilimsel denemelerin ve uygulamaların verdiği sonuçlara göre, hükümlünün münhasıran dış etkilerle ıslaha sevk edilmesi mümkün görülmemektedir. Ne sıkı bir disiplin ve ceza tehdidinin ve ne de yumuşak telkinlerin tesiri, hükümlüleri iyi halli bir insan yapmağa yetmemekte ve onları bu yola yöneltebilmek için kendi iradelerini ve arzularını da hâkim kılmak gerekmektedir."

"Amaç, hükümlünün iç varlığına nüfuz ederek onu ıslah etmek, bir daha suç işlemesinin önüne geçmek ve kendisini topluma yararlı bir fert olarak serbest bırakmak olduğuna göre hükümlüyü ıslaha yöneltmede, bu işin kendi iradesiyle yapılmasını sağlamak gerekmektedir. Bu ise prensip itibarıyla bütün uygar ülkelerde kabul edilmiş bulunan infazın tedrici bir şekilde yumuşatılması ve hükümlünün ceza süresinde kazandırılması suretiyle kabil olmaktadır" (TBMM, 1965).

Yukarıda görüldüğü üzere 765 sayılı Kanun'un gerekçesinde ve 8517 sayılı Tüzük'te "Ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazıyla varılmak istenen temel amacın, eğitim ve yeniden topluma kazandırma olduğu vurgulanmaktadır. Bu düşünce, 1970'li ve 80'li yıllarda da aynen devam etmiştir. CİK'lerin birer eğitim ve iyileştirme merkezi haline getirilmesi için CTEGM bünyesinde 1981 yılında "eğitim birimi" kurulmuştur. Bu birimin görevi; bütün kamu kuruluşlarıyla iş birliği yaparak eğitim ve iyileştirme faaliyetleriyle ilgili gerekli mevzuatsal düzenlemeleri yapmak, müfredat programları geliştirmek, plan(lamalar) yapmak, eğitim ve öğretim çalışmalarını yönetmek, takip edip yönlendirmek, denetlemek ve bu alanda her türlü iş ve işlemleri yürütmektir (Tekin, 2022: 117 & Bilgiç, 2012: 131). Bu temel düşüncelerle

⁴ Sosyalleşme, bireye toplum içinde olumlu ve sorumlu bir üyelik kazandırılması için yapılan eğitici ve öğretici süreçlerin bütünüdür.

eğitim programları, zorunlu ve zorunlu olmayan programlar (Turgut, 1986: 213-310)⁵ şeklinde ikiye ayrılmıştır. 1983 yılında H-T'lerin eğitimi için müfredat ve haftalık ders programları hazırlanmış ve uygulamaya konulmuştur (Resmî Gazete, 1986). Ayrıca 1997 yılında 4301 sayılı Ceza İnfaz Kurumları ile Tutukevleri İşyurtları Kurumlarının Kuruluş ve İdaresine Dair Kanun çıkarılarak mesleki eğitim (mesleksel rehabilitasyon) desteklenmeye başlanmıştır (Resmî Gazete, 2005).

CİK'lerde yürütülen eğitim ve iyileştirme faaliyetlerine önem verilmeye başlandığı asıl dönem ise 2000'li yıllardır (Tekin, 2022: V, 26,118; Tekin & Sağlam, 2021: 405). Bu süreçte eğitim ve iyileştirme mevzuatıyla ilgili birçok düzenleme yapılmış (CTEGM, 2023a), bu faaliyetleri yürütmek üzere istihdam edilen öğretmenlerin sayısı artırılmış (CTEGM, 2023c) ve yetersiz kalınan yerlerde ek ders ücreti karşılığında dışarıdan öğretmen görevlendirilmesine izin verilmiştir (Resmî Gazete, 2007). Öğretmenlerin niteliğini artırmak için hizmet öncesi, hizmet içi eğitimler düzenlenmiştir. Ayrıca çeşitli kurum ve kuruluşlarla iş birliği protokolleri imzalanmış (CTEGM, 2023b), eğitim bireyselleştirilmiş⁶, CİK'lerde uygulanan eğitim ve iyileştirme faaliyetleri için "standartlar sistemi"⁷ geliştirilmiş ve "eğitim haritası"⁸ çıkarılmıştır (Tekin & Sağlam, 2021: 405-406). Yine çeşitli "kamu kurum ve kuruluşları, kamu tüzel kişileri; dernekler ve vakıflarla iş birliği yapılması için mevzuatsal düzenlemeler yapılmıştır. Söz konusu kurum ve kuruluşlar, olanakları ölçüsünde eğitim ve iyileştirme faaliyetlerini desteklemekle yükümlü kılınmıştır (Resmî Gazete, 2004b& Resmî Gazete, 2020a).

Yukarıda ortaya konulan mevzuat çerçevesinde, 2000'li yıllardan itibaren ceza infaz sisteminin merkezine eğitim ve iyileştirme faaliyetleri yerleştirilmiştir.

Kurumlarda eğitim; "hükümlüye yeni ve olumlu davranışlar kazandırmayı hedefleyen ve bu amacı gerçekleştirmek üzere beden, zihin, ahlâk ve duygu bakımından dengeli ve sağlıklı bir biçimde gelişmiş bir yapıya, özgür ve bilimsel düşünceye, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan hakları ve onuruna saygılı, yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek, bilgi, yetenek, beceri ve davranışlarını geliştirmek, birlikte çalışma ve iş görme alışkanlığı kazandırarak yaşama hazırlamak, kendilerinin geçim ve mutluluklarını sağlayacak faaliyetleri içeren hizmetlerin bütünüdür" (Resmî Gazete, 2020a).

İyileştirme ise "hükümlülerin, ceza infaz kurumuna girişinden salıverilmesine kadar geçen süre içerisinde, bedensel ve zihinsel sağlıklarını sürdürmeleri veya bunlara yeniden kavuşmaları için gerekli önlemlerin alınması, suçluluk duygusundan arınması, kişisel ve toplumsal gelişiminin sağlanması amacıyla uygulanacak, eğitim-öğretim, sağlık, psiko-sosyal hizmetler ile meslek edindirme, bireyselleştirilme ile toplum yaşamıyla uyumlaşmasını ve geliştirilmesini sağlayacak programların tümüyle; hükümlüde, kanunlara saygılı olarak yaşama düşünce ve duygusunun yerleşmesi, ailesine ve topluma karşı sorumluluk geliştirmesi, toplum yaşamına uyması, geçimini sağlayabilmesi konularında uygulanacak rejim, önlem ve yöntemleri ifade eder" (Resmî Gazete, 2020a).

⁵ Zorunlu programlar, okuma-yazma, ilkökulu bitirme (II. Kademe okuma-yazma), iş ve meslek eğitimi, kültür dersleri, psiko-sosyal hizmet, kütüphane faaliyetleri, sinema, videokaset, kapalı devre TV (film, videokaset ve canlı yayımlar), konferans, bireysel görüşme vb. programları kapsar. Zorunlu olmayan programlar ise ortaokul, lise ve dengi okul bitirme kursları, kütüphane faaliyetleri (bibliyoterapi), bir işte çalıştırma, tahliye sonrası işe yerleştirme, açık öğretim sistemi, sosyal ve kültürel faaliyetler vb. programları kapsar (Turgut, 1986:213-310).

⁶ "Bireyselleştirme, hükümlünün kendisini tanıması, anlaması, bireysel özelliklerinin, ilgi ve yeteneklerinin farkına varması, kendine ilişkin kararlar ve sorumluluklar alması, beklentiler oluşturması sürecini kapsayan çalışmaların bütünüdür" (Resmî Gazete, 2004b& Resmî Gazete, 2020a).

⁷ "Standartlar sistemi; CİK'lerdeki eğitim ve iyileştirme etkinliklerinin her bir kurum türü için nitelik ve nicelik olarak belirlenen esaslar çerçevesinde yapılmasını ve verimlilik esasına göre not verilerek takibini ifade eder" (CTEGM, 2007a).

⁸ "Eğitim haritası, CİK'lerdeki eğitim ve iyileştirme çalışmalarının her kurum için nicel olarak belirlenen esaslar çerçevesinde yapılmasını ve verimlilik esasına göre not verilerek takibini ifade eder" (Tekin & Sağlam, 2021:406).

Yukarıda çerçevesi çizilen eğitim ve iyileştirme kavramları kapsamında CİK'lerde çeşitli eğitim ve iyileştirme programları yürütülmektedir. 5275 sayılı Kanun'a göre eğitim programları, "temel eğitim, ortaöğretim, yükseköğretim, meslekî eğitim, 'din eğitimi'⁹, beden eğitimi, kütüphane ve psiko-sosyal hizmet" (Resmî Gazete, 2004b& Resmî Gazete, 2020a) programlarından oluşmaktadır. 31349 sayılı Yönetmeliğe göre eğitim programları ise önce kendi içinde "eğitim programları" ve "destek eğitim programları" şeklinde ikiye ayrılmaktadır. "Eğitim programları", "temel eğitim, örgün veya yaygın ortaöğretim, yükseköğretim, seviye tespit sınavları ve bunlara hazırlık maksadıyla yürütülen bireysel gelişim, lisansüstü eğitim, tahliye sonrasına hazırlama eğitimleri, örgün ve yaygın iş-meslek eğitimleri ile diğer yaygın eğitim..." programlarından oluşmaktadır. "Destek eğitim programları" ise, "kütüphane ve kitaplık çalışmaları, din kültürü ve ahlâk öğretimi, sosyal, kültürel ve sportif etkinlikler" (Resmî Gazete, 2020b) programlarından oluşmaktadır.

CİK'lerdeki eğitim ve iyileştirme programları, CİK eğitim-öğretim servisleri¹⁰ tarafından yürütülmektedir. CİK eğitim ve öğretim servisleri, CİK'lerin merkezleri (Bilgiç, 2012: 132), CİK öğretmenleri ise bu merkezlerin en önemli aktörleridir (Tekin, Sağlam, 2021: 408).¹¹

CİK'lerde yürütülen eğitim program ve faaliyetlerinin amacı, "...hükümlünün; yeniden sosyalleşmesini teşvik etmek, üretken ve kanunlara, nizamla ve toplumsal kurallara saygılı, sorumluluk taşıyan bir yaşam biçimine uyumunu kolaylaştırmaktır" (Resmî Gazete, 2004b). Söz konusu amaca ulaşılması için adı geçen programların "...ırk, dil, din, mezhep, milliyet, renk, cinsiyet, doğum, felsefî inanç, millî veya sosyal köken ve siyasî veya diğer fikir yahut düşünceleri ile ekonomik güçleri ve diğer toplumsal konumları yönünden ayırım yapılmaksızın ve hiçbir kimseye ayrıcalık tanınmaksızın bütün hükümlü ve tutuklulara uygulanması..." (Resmî Gazete, 2004b) gerekmektedir.

"Hapis cezalarının infazında hükümlülerin iyileştirilmeleri amacını güden programların başarısı, elde ettikleri yeni tutum ve becerilerle orantılı olarak ölçülür (Resmî Gazete, 2004b). Yeni tutum ve becerilerin elde edilmesi ise; AB'nin sağlıklı bir merkez ve taşra teşkilatı yapısına sahip olmasına, bütün CİK hizmetlerinin eğitim ve iyileştirme faaliyetlerine göre planlanmasına (Turgut, 1986: 66, 200, 241-242, 313-314, 358-360), CİK personelinin eğitim ve iyileştirme faaliyetlerine olumlu yaklaşmasına (Resmî Gazete, 2020a & Turgut, 1986: 201) "...bütün servis ve birimlerin bu faaliyetlere destek vermesine" (Resmî Gazete, 2020b & Saldırım, 2005: 322, 334), H-T'lerin yükümlülüklerini yerine getirmesine (Resmî Gazete, 2004b& Resmî Gazete, 2020a) ve öğretmenlerin etkin bir şekilde çalışmasına bağlıdır. Yapılan eğitim ve iyileştirme faaliyetlerinin yeterince etkin olup olmadığı hususu ise çağdaş bir eğitim denetimi sistemine bağlıdır. Çünkü "Teftiş yolu ile değerlendirme, (bütün) sistemlerin ayrılmaz bir parçasıdır" (Taymaz, 1982:245).

Yukarıda ifade edildiği üzere ceza infaz sisteminin temel amacı, H-T'leri sosyalleştirmektir. Ancak mükerrer suçlu sayısının artması (Kaya & İnan, 2020: 59; Mandıracı, 2015: 23), CİK'lerdeki H-T'lerin yeterince sosyalleştirilemediğini göstermektedir. Bu durum, CİK'lerin fiziksel durum, personel ve uzman eğitimci yetersizliği gibi birçok

⁹ Din eğitimi; din (kültürü) ve ahlak bilgisi, dinî sohbetler, dini konferanslar, dini bilgi yarışmaları, dini münazaralar vb. bütün faaliyetleri kapsamaktadır. Kur'an-ı Kerim okuma, anlama ve hifzetme, dini musiki çalışmaları, mübarek gün, gece, hafta ve ay kutlamaları, hasta ve taziye ziyaretleri, kitap ve kütüphane faaliyetleri, değerler eğitimi vb. hususlar da aynı kapsamda değerlendirilmektedir. Bu kapsama, manevi (danışmanlık ve) rehberlik hizmeti ile bu doğrultuda yapılan bireysel görüşmeler de girmektedir (Tekin & Sağlam, 2021:406).

¹⁰ Eğitim ve öğretim Servisi; "CİK'lerdeki eğitim ve öğretim hizmetleri, kültürel etkinlikler, kütüphane çalışmaları ve manevi rehberlik hizmetlerinin yürütüldüğü servistir" (Resmî Gazete, 2021). Bu servis "öğretmen, eğitim uzmanı ve kütüphaneciden oluşmaktadır (Resmî Gazete, 2020a & Resmî Gazete, 2021).

¹¹ AB CTEGM bünyesinde 03.03.2023 tarihi itibarıyla 976 öğretmen, 1 eğitim uzmanı çalışmaktadır. Kütüphaneci ise bulunmamaktadır (CTEGM, 2023c& Resmî Gazete, 2020a & Turgut:1986: 316).

değişkenle birlikte CİK'lerde sosyalleştirme amacı güden eğitim ve iyileştirme faaliyetlerinde ve bu faaliyetlerin temelini oluşturan mevzuatta çeşitli problemlerin var olduğunu göstermektedir. Hal böyle iken konuyu problem edinen ve çözüm önerileri geliştiren herhangi bir çalışmanın olmadığı belirlenmiş ve bu çalışmanın yapılmasına karar verilmiştir. Çalışmamızın, CİK'lerde yürütülen eğitim ve iyileştirme faaliyetlerini AB mevzuatına dayanarak ele alan ilk çalışma olduğu söylenebilir. Bu husus, çalışmamızı önemli kılmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, CİK'lerde yürütülen eğitim, iyileştirme ve yeniden topluma kazandırma çalışmalarını AB mevzuatına dayanarak belirlemek ve bu konuda öneriler geliştirmektir.

Bu temel amaç doğrultusundan şu alt amaçlar tespit edilmiştir:

1. CİK eğitim ve iyileştirme mevzuatının içerdiği eğitim programlarını ve bu doğrultuda yürütülen eğitim ve iyileştirme faaliyetlerini belirlemek.
2. CİK eğitim ve iyileştirme mevzuatı yeterliğini tespit etmek.
3. Eğitim ve iyileştirme faaliyetleriyle istenilen amaçlara ulaşıp ulaşılmadığını ortaya çıkarmak.

Yöntem

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Yıldırım & Şimşek'e (2016: 41) göre nitel araştırma; "gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir." Doküman incelemesi tekniği, "araştırmanın veri setini oluşturan birincil veya ikincil kaynak olarak nitelendirilen çeşitli dokümanların elde edilmesi, gözden geçirilmesi, sorgulanması ve analizi olarak tanımlanabilir" (Özkan, 2022: 2). Bu teknik, "var olan kayıt ve belgelerden veri toplama tekniğidir." Yine bu teknik "...geçmişteki olguların anında iz bıraktığı fotoğraf, film, plak, ses ve video kayıt cihazları, CD'ler çeşitli araç gereçler; bina ve heykel gibi kalıntılar, olgular hakkında, sonradan yazılmış ve çizilmiş her türlü mektup, rapor, kitap, ansiklopedi; resmi ve özel yazılar ve istatistikler, tutanak, anı, yaşam öyküsü vb. kayıtlar" ı kapsamakta ve "...belli bir amaca dönük olarak kaynakları bulma, okuma, not alma ve değerlendirme..." (Karasar, 2018: 229) aşamalarından oluşmaktadır. Bu aşamalar, dokümanları belirleme, verilere ulaşma, verilerin özgünlüğünü kontrol etme ve verileri anlama, verileri analiz etme ve kullanma (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 194) şeklinde de ifade edilebilir. Doküman incelemesinden amaç, yazılı metinlerin, araştırılmak istenen konu doğrultusunda toplanması ve analiz edilmesidir. Bu araştırma kapsamında incelenecek asıl dokümanlar, AB ve CTEGM eğitim mevzuatıdır. Söz konusu mevzuat, eğitim ve iyileştirme faaliyetleri bağlamında ele alınmıştır.

Verilerin Toplanması

İlk önce bir plan dahilinde literatür taraması yapılmış, ancak AB mevzuatına dayanarak CİK'lerdeki eğitim ve iyileştirme faaliyetlerini ele alan birincil herhangi bir kaynağa rastlanmamıştır. Bunun üzerine AB eğitim ve iyileştirme mevzuatı ayrıntılı bir şekilde araştırılmıştır. Araştırmacı, birçok tip CİK'lerin eğitim ve öğretim servisinde öğretmen ve Dr. Uzman öğretmen unvanıyla çalıştığından AB'nin eğitim ve iyileştirme mevzuatını belirlemede ve onlara ulaşmada önemli bir sorun yaşamamıştır. Buna rağmen bazı kaynakların gözden kaçırılmış olma ihtimaline karşı araştırmacı tarafından 5 CİK öğretmeni ve CTEGM merkez teşkilatında çalışan 2 meslektaş (öğretmen) bilgisine başvurulmuştur. Sahip olunan mevcut bilgiler ve söz konusu danışma neticesinde elde edilen bilgiler ışığında, ilgili bütün mevzuata ulaşılmıştır. Bu mevzuat, çeşitli kanun, tüzük, yönetmelik, genelge,

yönerge, protokol ve Adalet istatistiklerinden oluşmaktadır. Söz konusu mevzuata Resmî Gazete ve CTEGM'nin web sitelerinden ulaşılabilir. Ulaşılan dokümanlar önce bilgisayara indirilmiş, ardından dokümanların çıktuları alınmıştır. Ayrıca CİK'lerdeki eğitim ve iyileştirme faaliyetleriyle ilgili mevzuat dışındaki literatür taranmış, ikincil kaynak niteliğinde çeşitli çalışmalar tespit edilmiştir.¹² Bu süreç yaklaşık dört hafta sürmüştür.

Verilerin Analizi

Doküman incelemesi tekniğiyle toplanan dokümanların analizinde, eğitim araştırmalarında geniş uygulanabilirliğe sahip olan içerik analizi yöntemi kullanılmıştır (Fraenkel, Wallen & Hyun: 479). Bu yöntem, “belirli kurallara dayalı kodlamalarla, bir metnin bazı sözcüklerinin daha küçük içerik kategorileri ile özetlendiği, derinlemesine anlam oluşturulan, sistematik bir tekniktir” (Büyüköztürk, Çakmak Kılıç, Akgün, Karadeniz & Demirel 2013: 240). Bu yöntemde yapılan işlem, “birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır.” Temel amaç ise, “toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmak” (Yıldırım ve Şimşek 2016: 242) ve iletilerin, açık olan içeriklerinin objektif, ölçülebilir ve doğrulanabilir bir açıklamasını gerçekleştirebilmektir (Fiske, 1996: 176).

Bu araştırmada erişilen veriler, dört aşamada analiz edilmiş ve yorumlanmıştır. Bu aşamalardan ilki, adlandırma, kodlama ve ayıklama, ikincisi, kategori geliştirme, üçüncüsü, geçerlik ve güvenilirlik sağlama, dördüncüsü ise raporlaştırmadır. İlk aşamada; birincil kaynakları oluşturan AB eğitim ve iyileştirme mevzuatı hızlı bir şekilde gözden geçirilmiş ve konu hakkında genel bir fikir edinilmiştir. Ayrıca CİK'lerdeki eğitim ve iyileştirme faaliyetleriyle ilintili olan ikincil kaynaklar gözden geçirilmiş ve bunlarla ilgili fişlemeler yapılmıştır. İkinci aşamada; araştırma konusu doğrultusunda kategoriler oluşturulmuştur. Araştırma alanına giren AB CTEGM eğitim ve iyileştirme mevzuatı ve diğer dokümanlar, ayrıntılı bir şekilde birkaç kez okunduktan ve değerlendirildikten sonra alt kategoriler belirlenmiştir. Elde edilen bilgiler, araştırmacı tarafından oluşturulan söz konusu kategorilere yerleştirilmiştir. Üçüncü aşamada; geniş bir literatür taraması yapılmış, ancak AB mevzuatını esas alan olarak doğrudan yapılmış herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bunun üzerine AB'nin eğitim ve iyileştirme mevzuatı ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Araştırmacı yaklaşık 26 yıldır çeşitli CİK'lerin eğitim-öğretim servislerinde uzman kadrosunda öğretmen ve Dr. öğretmen olarak çalıştığından ve AB'nin eğitim mevzuatına ulaşmada herhangi bir sıkıntı yaşamamıştır. Ancak her ihtimale karşı ulaşılan AB eğitim mevzuatı konusunda CİK'lerde çalışan 5 ve CTEGM merkez teşkilatında çalışan 2 olmak üzere toplam 7 öğretmenin teyidi alınmıştır. Böylece incelenecek mevzuatın çerçevesi çizilmiştir. Ayrıca araştırmada erişilen bilgilerin konulduğu kategori ile uyumluluğu hususunda uzman görüşüne başvurulmuştur. Yine AB, CTEGM ve Resmî Gazete'nin web sitelerinde araştırmaya konu mevzuata kolaylıkla ulaşılabilir. Bu durum, araştırmanın geçerlik ve güvenilirliğini artırmaktadır. Dördüncü aşamada ise; araştırmada ulaşılan bulgular, bazen doğrudan alıntılanmış, bazen de mevzuat/mevzuat maddeleri çok uzun olduğundan özetlenmiş ve farklı kavramlarla ifade edilmiştir.

Yukarıda yapılan işlemler sonucunda elde edilen bilgilerden hareketle detaylı, dizgeli ve ayrımlı bireşimlere gidilmiştir. Böylece araştırmanın kavramsal ve kuramsal çerçevesine ve nihai sonuçlarına ulaşılmıştır. Bu süreç, yaklaşık üç hafta sürmüştür.

¹² Tülin Günşen İçli & Aslıhan Ögün, “Türkiye’de Cezaevlerindeki Rehabilitasyon Faaliyetleriyle İlgili Sosyolojik Bir Analiz”, Mustafa Saldırım “Cezaevleri Eğitim Kurumları Haline Nasıl Getirebilir?”, Salih Kalkan, “Ceza İnfaz Kurumlarında Mesleki Eğitim ve Rehabilitasyon Uygulamaları: Türkiye ve ABD’nin Karşılaştırılması”, Hakan Ergin, “Türk Cezaevlerindeki Eğitim Programlarının Bir Analizi: Cezaevi Öğretmenleri ve Cezaevi Sakinlerinin Algıları”, Hazel Karafazlı ve Cem Tuna, “Türkiye’de Cezaevlerinde Uygulanan Eğitim Politikaları.”

BULGULAR

Bu bölümde, çalışmanın amaç ve alt amaçları doğrultusunda ulaşılan bulgulara yer verilmiştir.

T.C. Anayasası ile eğitim mevzuatını içeren kanun, bakanlar kurulu kararları ve tüzük, Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. T.C. Anayasası, Kanunlar, Bakanlar Kurulu Kararları ve Tüzük

Tarih	Sayı	Mevzuat
09.11.1982	17863(Mükerrer)	Türkiye Cumhuriyeti Anayasası
29.11.2004	25685	Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun
23.06.2007	26561	Adalet Bakanlığı Ders ve Ek Ders Saatlerine İlişkin Bakanlar Kurulu Kararı
13.02.2011	2011/1355	Adalet Bakanlığı Ders ve Ek Ders Saatlerine İlişkin Kararda Değişiklik Yapılmasına Dair Bakanlar Kurulu Kararı

Tablo 1’de yer alan 09.11.1982 tarihli ve 17863 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 42. maddesinde “Kimse, eğitim ve öğretim hakkından yoksun bırakılamaz” denilmektedir. Bu Anayasal hüküm, CİK yaşantısının gerektirdiği istisnai bazı sınırlamalar hariç aynen H-T’ler için de geçerlidir. 29.11.2004 tarihli ve 25685 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun’un 3, 6, 7, 26, 60, 61, 62, 67, 73, 75, 76, 77, 87, 88 ve 89. maddeleri H-T’lerin eğitim ve iyileştirme faaliyetlerini düzenlemektedir. Bu maddeler aşağıya çıkarılmıştır.

İnfazda temel amaç

Madde-3 -(1) Ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazı ile ulaşılmak istenilen temel amaç, öncelikle genel ve özel önlemeyi sağlamak, bu maksatla hükümlünün yeniden suç işlemesini engelleyici etkenleri güçlendirmek, toplumu suça karşı korumak, hükümlünün; yeniden sosyalleşmesini teşvik etmek, üretken ve kanunlara, nizamla ve toplumsal kurallara saygılı, sorumluluk taşıyan bir yaşam biçimine uyumunu kolaylaştırmaktır.

Hapis cezalarının infazında gözetilecek ilkeler

Madde-6- (1) Cezanın infazında hükümlünün iyileştirilmesi hususunda mümkün olan araç ve olanaklar kullanılır...cezanın infazında ve iyileştirme çabalarında kanunilik ve hukuka uygunluk ilkeleri esas alınır.

İyileştirmede başarı ölçütü

Madde 7- (1) Hapis cezalarının infazında hükümlülerin iyileştirilmeleri amacını güden programların başarısı, elde ettikleri yeni tutum ve becerilerle orantılı olarak ölçülür. Bunun için iyileştirme çabalarına yönelik olarak hükümlünün istekli bulunması teşvik edilir.(2) İyileştirme araçları hükümlünün sağlığını ve kişiliğine olan saygısını korumasını sağlayacak usul ve esaslara göre uygulanır.

Cezayı çekme, güvenlik ve iyileştirme programına uyma

Madde 26- (2) Hükümlü, ceza infaz kurumunun güvenlik ve iyileştirme programlarına tam bir uyum göstermekle yükümlüdür.

Kültür ve sanat etkinliklerine katılma, ifade özgürlüğü

Madde 60- (1) Ceza infaz kurumlarında, olanaklar elverdiğince, kültürün ve sanatın çeşitli dallarını temsil eden programlar hazırlanır ve hükümlülerin bunlara katılmaları hususundaki usuller düzenlenir. (2) Bu programların temel hedefi, hükümlülerin ifade yeteneklerini geliştirmelerini ve bilgilerini artırmalarını sağlamaktır. (3) “Kurumun kültür ve sanat programları, Adalet Bakanlığınca belirlenen esaslara göre kurum en üst amiri tarafından

düzenlenir. Bu maksatla Devletin kültür ve sanat işleriyle görevli kuruluşları gerekli yardımları yaparlar. (4) Hükümlülerin ifade özgürlüğü çerçevesinde gerçekleştirebilecekleri yayın etkinlikleri, kurumda çalışma esaslarını düzenleyen hükümlere ve bu husustaki koşullara bağlıdır.

Kütüphaneden yararlanma

Madde 61- (1) Ceza infaz kurumlarında, kurumun büyüklüğüne göre, kütüphane veya kitaplık oluşturulur. Kütüphanelerde veya kitaplıklarda verilen derslere kaynaklık edecek kitapların yanı sıra olanaklar ölçüsünde hükümlülerin boş zamanlarını değerlendirmelerini, okuma alışkanlığı edinmelerini ve kültür bakımından ufuklarını geliştirmelerini sağlayacak kitaplar da bulundurulur. (2) “Hükümlüye kurum kütüphanesinden yararlanma imkânı verilir. (Ek cümle: 14/4/2020-7242/31 md.) Ayrıca, hükümlüler kamu kurum ve kuruluşlarına bağlı kütüphanelerde bulunan ve 62’nci maddedeki şartları taşıyan yayınlardan yararlandırılabilir. (3) Bu hizmet, gezici kitaplıklarla da yerine getirilebilir.

Sürelili veya süresiz yayınlardan yararlanma hakkı

Madde 62- (1) Hükümlü, mahkemelerce yasaklanmamış olması koşuluyla sürelili ve süresiz yayınlardan bedelini ödeyerek yararlanma hakkına sahiptir.

Hükümlünün radyo, televizyon yayınları ile internet olanaklarından yararlanma hakkı

Madde- 67- (1) Hükümlü, ceza infaz kurumlarında merkezî yayın sistemi bulunduğu takdirde bu sisteme bağlı olarak radyo ve televizyon yayınlarını izleme hakkına sahiptir. (3) “Kapalı ve açık ceza infaz kurumları ile çocuk eğitimevlerinde ancak, eğitim ve iyileştirme programları çerçevesinde kurum yönetiminin belirlenen yerlerde görsel ve işitsel eğitim araç ve gereçlerinin kullanımına izin verilebilir. Eğitim ve iyileştirme programları gerekli kıldığı takdirde denetim altında internetten yararlanılabilir... Ancak, Adalet Bakanlığının uygun görmesi hâlinde eğitim ve kültürel amaçlı olarak bilgisayarın ceza infaz kurumuna alınmasına izin verilebilir.

İyileştirme programlarının belirlenmesi

Madde 73- (1) Hükümlünün geçmişi, suçluluk nedenleri, suç sicili, fizik yeteneği ve ruhsal yapısı, kişisel doğası, arz edebileceği tehlike hâlleri, hapis cezasının süresi, salıverildikten sonraki beklentisi dikkate alınarak, toplumun hukuka uygun hareket eden ve üretken bir üyesi olarak yaşamını sürdürmesini sağlayacak ve bireysel ihtiyaçlarına uygun bir biçimde iyileştirme programları uygulanır. Bu programların hazırlanması ve uygulanması amacıyla ceza infaz kurumlarında eğitim ve psiko-sosyal hizmet servisleri oluşturulur. (2) Hükümlü, amaca uygun iyileştirme gereklerinin gerçekleştirilebileceği kurumlara veya bölümlere yerleştirilir.

Eğitim programları

Madde 75- (1) Ceza infaz kurumlarında bulunduğu süre içinde hükümlüye, kişiliğini geliştirecek, eğitimini güçlendirecek, yeni beceriler elde etmesini, suç işleme eğilimini yok etmeyi sağlayacak ve salıverilme sonrasına hazırlayacak programlar uygulanır. (2) Hükümlünün yaş, ceza süresi ve yeteneklerine öncelik verilerek ekonomik ve kültür durumuna uygun biçimde düzenlenen eğitim programları; temel eğitim, orta ve yükseköğretim, meslek eğitimi, din eğitimi, beden eğitimi, kütüphane ve psiko-sosyal hizmet konularını kapsar.

Öğretimden yararlanma

Madde 76- (1) Hükümlülerin iyileştirilme çabalarında başarıya ulaşılması için dernekler, vakıflar ve gönüllü kişi ve kuruluşlar ile iş birliği yapılabilir. Kamu kurum ve kuruluşları bu maksatla olanakları ölçüsünde, gerekli yardımları yapmakla yükümlüdürler.

Dernekler, vakıflar, gönüllü kuruluşlar ve kamu kurum ve kuruluşları ile ilişkiler

Madde 77- (1) Hükümlülerin iyileştirilme çabalarında başarıya ulaşılması için dernekler, vakıflar ve gönüllü kişi ve kuruluşlar ile işbirliği yapılabilir. Kamu kurum

ve kuruluşları bu maksatla olanakları ölçüsünde, gerekli yardımları yapmakla yükümlüdürler.

Beden eğitimi

Madde 87- (1) Hükümlünün toplumsal, ruhsal ve bedensel gelişmelerini sağlamak amacıyla fizik ve ruhsal sağlık durumlarının elverdiği ölçüde spor, beden eğitimi ve eğlendirici etkinliklere katılmasına müsaade olunur ve olanaklar ölçüsünde yer ve araç sağlanır.” (2) ...Kurum dışındaki etkinliklere açık ceza infaz kurumları ile çocuk eğitimevlerinde bulunan hükümlüler katılabilirler.

Kütüphane ve kurslardan yararlanma

Madde 88- (1) Hükümlü, çalışma saatleri dışında ve belirlenecek düzene göre idarece tertiplenen kurslara katılabilir ve kütüphaneden yararlanabilir. Bu konudaki programlar uzmanların önerileri ve hükümlünün istekleri dikkate alınarak kurum yönetimince belirlenir.

Hükümlülerin değerlendirilmesi ve iyi hâlin belirlenmesi

Madde 89- (Başlığı ile Birlikte Değişik: 14/4/2020-7242/36 md.)

(1) Hükümlüler, ...uygulanan iyileştirme programlarına göre toplumla bütünleşmeye hazır olup olmadığı...hususlarında idare ve gözlem kurulu tarafından iyi hâlin belirlenmesine esas olmak üzere ...değerlendirmeye tabi tutulur. (2) Birinci fıkra uyarınca yapılacak değerlendirmede, infazın tüm aşamalarında hükümlülerin katıldığı iyileştirme ve eğitim-öğretim programları ile spor ve sosyal faaliyetler, kültür ve sanat programları, aldığı sertifikalar, kitap okuma alışkanlığı...dikkate alınır.

23. 06. 2007 tarihli ve 26561 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan 2007/12226 sayılı Adalet Bakanlığı Ders ve Ek Ders Saatlerine İlişkin Bakanlar Kurulu Kararı, AB’ye bağlı olarak çalışan yönetici, öğretmen, kadrolu eğitim uzmanı ve diğer görevlilerin aylık ve ek ders ücreti karşılığında okutacakları ve okutmuş sayılacakları haftalık ders saati sayısını, ders görevi alacakların niteliklerini ve diğer hususlara ilişkin usul ve esasları düzenlemektedir. 13.02.2011 tarihli ve 27845 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan 2011/1355 sayılı Adalet Bakanlığı Ders ve Ek Ders Saatlerine İlişkin Kararda Değişiklik Yapılmasına Dair Bakanlar Kurulu Kararı, 2007/12226 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı’nın 9/2-c maddesinde yer alan din ve ahlaki gelişim eğitimi veren din görevlilerinin ek ders saatlerinde yapılan değişikliği düzenlemektedir.

Madde 1 – 21/5/2007 tarihli ve 2007/12226 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulan Adalet Bakanlığı Ders ve Ek Ders Saatlerine İlişkin Karar’ın 9 uncu maddesinin ikinci fıkrasının (c) bendinde yer alan “günde (2), haftada (14)” ibaresi “haftada (24)” şeklinde değiştirilmiştir.

AB eğitim mevzuatını içeren yönetmelikler Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Eğitim Mevzuatını İçeren AB Yönetmelikleri

Tarih	Sayı	Mevzuat
13.07.2005	25874	Hükümlü ve Tutukluların Emanete Alınan Kişisel Paralarının Kullanımına Dair Yönetmelik
27.12.2005	26036	Ceza İnfaz Kurumları ile Tutukevleri İşyurtları Kurumu ve İşyurtlarının İdare ve İhale Yönetmeliği
15.03.2012	28234	Hükümlü ve Tutukluların Emanete Alınan Kişisel Paralarının Kullanımına Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik
30.03.2013	28603	Hükümlü ve Tutukluların Ödüllendirilmesi Hakkında Yönetmelik
29.03.2020	2324	Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmelik
29.11.2020	31349	Gözlem ve Sınıflandırma Merkezleri ile Hükümlülerin Değerlendirilmesine Dair Yönetmelik
14.09.2021	31598	Hükümlü ve Tutukluların Ödüllendirilmesi Hakkında Yönetmelikte

12.11.2021	4773	Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik
------------	------	--

Tablo 2’de yer alan 13. 07. 2005 tarihli ve 25874 Resmî Gazete’de yayımlanan Hükümlü ve Tutukluların Emanete Alınan Kişisel Paralarının Kullanımına Dair Yönetmeliğin 12. maddesi eğitim ve iyileştirme faaliyetlerinin finansal kaynağını düzenlemektedir.

27.12. 2005 tarihli ve 26036 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Ceza İnfaz Kurumları ile Tutukevleri İşyurtları Kurumu ve İşyurtlarının İdare ve İhale Yönetmeliğinin 3. maddesinde İşyurdu, “hükümlülerin ceza infaz kurumları dışındaki kamu veya özel sektöre bağlı işyerlerinde çalıştırılmaları ile eğitim, öğretim ve topluma kazandırılma...” kurulmuş bir birim olarak tanımlanmaktadır. Aynı Yönetmeliğin 4. maddesinde ise işyurtlarının kuruluş amacı düzenlenmektedir.

30.03.2013 tarihli ve 28603 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Hükümlü ve Tutukluların Ödüllendirilmesi Hakkında Yönetmelik, hükümlü ve tutukluların yeniden sosyalleşmesini sağlamak amacıyla çıkarılmıştır. Bu Yönetmeliğe göre, ödülü hak etmede en önemli ölçütlerden biri eğitim ve iyileştirme faaliyetlerine katılmaktır.

15.03.2012 tarihli ve 28234 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Hükümlü ve Tutukluların Emanete Alınan Kişisel Paralarının Kullanımına Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik’te eğitim harcamaları, limit aşımına dâhil edilmeyecek harcamalar arasında sayılmaktadır.

14.09.2021 tarihli ve 31598 sayılı “Hükümlü ve Tutukluların Ödüllendirilmesi Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik ile 28603 sayılı Hükümlü ve Tutukluların Ödüllendirilmesi Hakkında Yönetmelik”le verilen ödüllerden yararlanmanın sınırları genişletilmiştir. Ancak eğitim ve iyileştirme faaliyetlerine katılma şartları, ödülün yararlanmanın en önemli ölçütlerinden biri olmaya devam etmiştir (Resmî Gazete, 2021a).

29.03.2020 tarihli ve 31083 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan 2324 sayılı Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmeliğin 14, 25, 31, 67, 73, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92 ve 93. maddeleri eğitim ve iyileştirme faaliyetlerini düzenlemektedir. Bu Yönetmeliğin eğitim ve iyileştirme ile ilgili birçok maddesi 5275 sayılı Kanun’da neredeyse aynen geçmektedir. Örneğin, Kanun’un 26. maddesi Yönetmeliğin 67; 60, 61, 62. maddeleri 73; 67. maddesi 75; 73. maddesi 86; 77. maddesi 86/6; 87. maddesi 92 ve 89. maddesi Yönetmeliğin 109. maddesiyle içerik ve ifade açısından neredeyse birebir eşleşmektedir. Bu nedenle sadece 5275 sayılı Kanun’da yer almayan 2324 sayılı Yönetmeliğin madde, fıkra ve bentleri aşağıya alınmıştır.

Eğitim ve öğretim servisi

Madde 14- (1) (Değişik: RG-12/11/2021-31657-CK-4773/6 md.) Eğitim ve öğretim servisi; kurumdaki eğitim ve öğretim hizmetleri, kültürel etkinlikler, kütüphane çalışmaları ve manevi rehberlik hizmetlerinin yürütüldüğü servistir. Eğitim ve öğretim servisinde; öğretmen, eğitim uzmanı ve kütüphaneci görev yapar. (2) Öğretmen ve eğitim uzmanı; a) Hükümlülerin eğitim ve öğretimleri ile manevi kalkınmalarını sağlar, örgün ve yaygın eğitime devam eden hükümlülerin okul kayıtları, sınava giriş işlemleri, sevk hâlinde okul kayıtlarının nakledilmesi gibi eğitim ve öğretimleri için gerekli her türlü işlemleri yürütür ve konu hakkında bilgilendirme yapar. b) Her yılın eğitim ve öğretim döneminin başlangıcında eğitim ve öğretim, kurs gibi görev alanına giren konularda bir yıllık plan hazırlayarak kurum en üst amirine sunar ve eğitim ve öğretim istatistiklerini düzenler. c) Yıl içinde değişebilecek koşullar nedeniyle, yıllık planda değişiklikler yapar. ç) Kütüphanecinin bulunmadığı hâllerde, kütüphanecinin görevlerini yerine getirir. d) Okuma yazma bilmeyen hükümlülere, okuma yazma öğretilmesinden sorumludur. Herhangi bir sebeple öğrenme güçlüğü görülenleri,

kurum en üst amirine bildirir. Kurum en üst amiri ve öğretmen bunların okuma yazma öğrenmeleri için gereken önlemleri alır. e) Kurumda eğitim ve öğretim faaliyetlerine devam edenlerin isimlerini, başladıkları tarihi, hangi sınıfa devam ettiklerini, başlangıçtaki öğrenim düzeylerini, eğitim ve öğretimde gösterdikleri ilerlemeyi, başarısını, devam sürelerini, sınıf yükselmelerini, davranış notlarını, gözlem değerlendirme raporu veya gelişim değerlendirme raporunun ilgili bölümüne kaydeder. (3) (Değişik: RG-12/11/2021-31657-CK-4773/6 md.) Kütüphaneci; kütüphane ve kitaplığa gelen eserlerin kaydını yapar, bakım ve muhafazasını, dağıtılıp toplanmasını, kütüphane ve kitaplık olarak ayrılan yerin düzeni ile her türlü ihtiyaçlarını tespit eder, iş birliği yapılan diğer kamu kurum ve kuruluşlarına ait kütüphaneler ile ilgili gerekli iş ve işlemleri yürütür. (4) (Ek: RG-12/11/2021-31657-CK-4773/6 md.) Eğitim ve öğretim çalışmaları ile öğretimden yararlanma ve sınavlara ilişkin usul ve esaslar Bakanlıkça çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.

Eğitim Kurulu

Madde 25- (1) Eğitim kurulu; kurum müdürünün başkanlığında, eğitimden sorumlu ikinci müdür, cezaevi tabibi, bir psikolog ve psiko-sosyal yardım servisinde görevli diğer unvandan bir personel ile kurumda görev yapan bütün öğretmenler, eğitim uzmanı ile kütüphaneciden oluşur. (2) Birinci fıkrada sayılan personelin tamamının kurumda bulunmaması hâlinde eğitim kurulu, mevcut olanlarla oluşturulur. (3) (Ek: RG-12/11/2021-31657-CK-4773/11 md.) Eğitim ve iyileştirme faaliyetlerinde görev alan kurum personeli ya da kurum dışından gelen diğer görevliler, görüşlerine başvurulmak üzere kurul toplantılarına çağrılabilir.

Eğitim kurulunun görev ve yetkileri

Madde 31- (1) Eğitim kurulu aşağıda sayılan işleri yapmakla görevli ve yetkilidir: a) Kurumda uygulanacak eğitim ve iyileştirme programlarının esaslarını belirlemek, izlemek ve değerlendirmek. b) Kuruma yeni gelen hükümlüyle ilgili gerekli araştırmanın yapılmasını, rapor hazırlanmasını sağlamak ve bu raporları değerlendirmek. c) Eğitim ve iyileştirme programlarının işleyişini ve sonuçlarını değerlendirerek, kullanılan yöntemlerde yapılması gereken değişiklikleri saptamak ve uygulanmasını sağlamak. ç) Eğitim-öğretim programları çerçevesinde, hükümlülerin eğitim giderlerinin karşılanması için yapılacak çalışmaları planlamak. d) Hükümlülerin korunması, eğitimleri ve yönlendirilmeleri konusunda duyarlılık oluşturulması, kurumların işleyişi ve önemi hakkında kamuoyunun bilgilendirilmesi ile ilgili çalışmalar yapmak. e) Hükümlü ile durumu hakkında bilgi sahibi olması gerekli ya da yararlı görülen kişi, kurum ya da kuruluşları, özel hayata saygı, gizlilik ve etik kurallarına uygun biçimde bilgilendirmek. f) Kurum kitaplık veya kütüphanesine satın alma, bağış ya da ödünç alma gibi yollarla kazandırılacak yayınların tespitini yapmak. g) Kuruma gelen kitabın, kitaplık ya da kütüphaneye kabul edilip edilmemesine karar vermek. ğ) (Değişik:RG-12/11/2021-31657-CK-4773/13 md.) Kuruma gelen her türlü yayının, kurum disiplinini, düzenini veya güvenliğini bozan ya da tehlikeye düşüren, hükümlülerin iyileştirilmesi amacına ulaşmayı zorlaştıran veya müstehcen haber, yazı, fotoğraf ve yorumları kapsayan nitelikte olup olmadığına karar vermek. h) Kitap okumayı özendirici çalışmalar yapmak. ı) Kurum dışından getirilecek kişileri ve bu kişilerin yapacağı etkinlikleri ve konusunu belirlemek. i) Mevzuatla verilen diğer görevleri yerine getirmek.

İyileştirmenin amacı

Madde 86- (1) İyileştirme; hükümlülerin, kuruma girişinden salıverilmesine kadar geçen süre içerisinde, bedensel ve zihinsel sağlıklarını sürdürmeleri veya bunlara yeniden kavuşmaları için gerekli önlemlerin alınması, suçluluk duygusundan arınması, kişisel ve toplumsal gelişiminin sağlanması amacıyla uygulanacak, eğitim-öğretim, sağlık, psiko-sosyal hizmetler ile meslek edindirme, bireyselleştirilme, toplum yaşamıyla uyumlaşmasını ve geliştirilmesini sağlayacak programların tümüdür.

Eğitim ve öğretim

MADDE 88- (1) Kurumlarda eğitim ve öğretim; hükümlüye yeni ve olumlu davranışlar kazandırmayı hedefleyen ve bu amacı gerçekleştirmek üzere beden, zihin, ahlâk ve duygu

bakımından dengeli ve sağlıklı bir biçimde gelişmiş bir yapıya, özgür ve bilimsel düşünceye, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan hakları ve onuruna saygılı, yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek, bilgi, yetenek, beceri ve davranışlarını geliştirmek, birlikte çalışma ve iş görme alışkanlığı kazandırarak yaşama hazırlamak, kendilerinin geçim ve mutluluklarını sağlayacak faaliyetleri içeren hizmetlerin bütünüdür.

Özel kurslar

Madde 90- (1) Kurum, olanaklar elverdiği ölçüde, eğitim ve öğretimle ilgili özel kurslar açabilir. Bu amaçla, Millî Eğitim Bakanlığı, diğer bakanlıklar ile kamu ve özel kuruluşlarla iş birliği yapar.

Ders araç ve gereçleri

Madde 91- (1) Eğitim ve öğretimle ilgili araç ve gereçleri sağlayamayan hükümlülere, bu araç ve gereçler kurum tarafından sağlanır.

Konferans ve seminerler

Madde 93- (1) Kurumlarda, hükümlülerin, kişisel, sosyal, kültürel, mesleki, ahlaki ve sağlık yönünden gelişmelerini sağlayacak, onlara insan haklarına saygıyı, yurt ve ulus sevgisini geliştirecek, aile bağlarını sağlamlaştıracak nitelikte konferans veya seminerler düzenlenir. (2) Kurumlarda, kurum müdürü, ikinci müdür, cezaevi tabibi, öğretmen, psikolog, sosyal çalışmacı, teknik personel ve atölye şefi görevlilerinden en az birisi tarafından hükümlülere her ay bir konferans veya seminer verilir. Eğitim kurulu tarafından uygun görülme ve kurum olanaklarından yararlanmak koşuluyla kurum dışındakilere de konferans veya seminer verdirilebilir. (3) Hükümlüler, kendi aralarında da seminerler vermeye özendirilir. (4) Konferans ve seminer metinlerinin birer örneği kurum kütüphanesinde saklanır.

12.11.2021 tarihli ve 31657sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan 4773 sayılı Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmeliğin 6, 11, 27, 109/2 maddeleri eğitim ve iyileştirme faaliyetlerini düzenlemektedir. 29.11.2020 tarihli ve 31349 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan “Gözlem ve Sınıflandırma Merkezleri ile Hükümlülerin Değerlendirilmesine Dair Yönetmeliğin 3, 25, 26, 27, 28. maddeleri de eğitim ve iyileştirme faaliyetlerini düzenlemektedir.

AB eğitim mevzuatını içeren genelgeler Tablo 3’ de verilmiştir.

Tablo 3. Eğitim Genelgeleri

Tarih	Sayı/No	Mevzuat
01.01.2006	7/51	Çocuk Hükümlü ve Tutukluların Eğitim Öğretim Faaliyetleri Hakkında Genelgesi
27.07.2007	12/46-1	Genç ve Yetişkin Hükümlü ve Tutukluların Eğitim ve İyileştirilme İşlemleri ve Diğer Hükümler Genelgesi
06.09.2012	727-15/139-1	Kurumlarda Ders ve Ek Ders Ücretleri Genelgesi

Tablo 3’ de yer alan 7 sayılı ve 51 No.lu Genelge, örgün ve yaygın eğitime devam eden H-T çocuklarla akademik veya mesleki eğitime devam eden çocukların başka kurumlara sevkleri sırasında yapılacak iş ve işlemlere ilişkin usul ve esasları düzenlemektedir. 27.07.2007 gün ve 12/46-1 sayılı “Genç ve Yetişkin Hükümlü ve Tutukluların Eğitim ve İyileştirilme İşlemleri ve Diğer Hükümler” isimli Genelge, CİK’lerde genç ve yetişkin H-T’lere uygulanacak eğitim ve iyileştirme çalışmalarına ilişkin usul ve esasları düzenlemektedir. 06.09.2012 gün ve 727-15/139-1 sayılı Genelge ise, 23.06.2007 tarihli ve

26561 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 2007/12226 sayılı sayılı Adalet Bakanlığı Ders ve Ek Ders Saatlerine İlişkin Bakanlar Kurulu Karar’ındaki hususlara açıklık getirmektedir.

AB eğitim mevzuatını içeren yönergeler Tablo 4’ de verilmiştir.

Tablo 4. Eğitim Yönergeleri

Tarih	Sayı/No	Mevzuat
12.07.2005	---	Ceza İnfaz Kurumları Kütüphane ve Kitaplık Yönerge
07.07.2006	---	Ceza İnfaz Kurumlarında Kullanılacak Defter ve Belgeler ile Bunların Düzenlenmesine Dair Yönerge

Tablo 4’ de yer alan 12.07.2005 tarihli Yönerge, H-T’leri yeniden topluma kazandırmak amacıyla CİK’lerde birer kütüphane veya kitaplık kurulmasını, bunların kuruluş ve idaresini, donatılmasını, işleyişini ve kütüphane veya kitaplıklardan yararlanma usul ve esaslarını düzenlemektedir. 07.07.2006 tarihli Yönerge ise, CİK’lerde kullanılacak defter ve belgelere ilgilidir. Ancak CİK’lerde eğitim ve öğretim servisleri tarafından yürütülen eğitime ilişkin bütün iş ve işlemler, Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemine (UYAP) işlendiğinden ve sistem işler hale getirilmiş olduğundan söz konusu Yönerge, resmen olmasa da fiilen yürürlükten kaldırılmıştır.

AB’nin çeşitli kurum ve kuruluşlarla imzaladığı iş birliği protokolleri Tablo 5’de verilmiştir.

Tablo 5. AB ile Diğer Kurum ve Kuruluşlar Arasında İmzalanan Protokoller¹³

Tarih	Mevzuat
06.03.2018	Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü ile Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Kütüphane Başkanlığı Arasında Ceza İnfaz Kurumlarında ve Denetimli Serbestlik Müdürlüklerinde Bulunan Kütüphaneler ile İhtisas Kütüphanelerinin Desteklenmesi Hakkında İş Birliği Protokolü
27.08.2019	Adalet Bakanlığı ile Gençlik ve Spor Bakanlığı Arasında İş Birliği Protokolü
24.10.2019	Adalet Bakanlığı ile Kültür ve Turizm Bakanlığı İş Birliği Protokolü
03.12.2019	Adalet Bakanlığı ile Diyanet İşleri Başkanlığı İş Birliği Protokolü
09.03.2020	Adalet Bakanlığı ile Millî Eğitim Bakanlığı Arasında Eğitim-Öğretim İş Birliği Protokolü
29.03.2021	Adalet Bakanlığı ile Kültür ve Turizm Bakanlığı Arasında Ceza İnfaz Kurumu Yerleşkelerinde Kütüphane Kurulmasına İlişkin İş Birliği Protokolü
03.03.2022	Adalet Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı ve Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Başkanlığı Arasında İmzalanan Ceza İnfaz Kurumlarında Hükümlü ve Tutuklu Olarak Bulunan Adayların Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi Başkanlığı Tarafından Yapılan Sınavlara Başvuruları ve Sınavlara Alınmaları ile Sınav Görevlilerinin Görev ve İşlemleri Hakkında İş Birliği Protokolü

Tablo 5’ de yer alan protokoller, AB ve CTEGM tarafından, 5275 sayılı Kanun’un 77 ve 2324 sayılı Yönetmeliğin 86. maddeleri uyarınca eğitim ve iyileştirme faaliyetlerine ilişkin çeşitli kurum ve kuruluşlarla çeşitli protokoller imzalanmıştır. Yukarıdaki verilen protokoller, bunlardan sadece bir bölümüdür. 06.03.2018 tarihli “Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü ile Kültür ve Turizm Bakanlığı (KTB), Milli Kütüphane Başkanlığı Arasında CİK’lerde ve Denetimli Serbestlik Müdürlüklerinde Bulunan Kütüphaneler ile İhtisas Kütüphanelerinin Desteklenmesi Hakkında İş Birliği Protokolü”, H-T’lere... okuma

¹³ Geniş bilgi için bkz. <https://cte.adalet.gov.tr/Home/BilgiDetay/21>

yazma öğretilmesi, örgün eğitim dışında kalanların eğitimlerinin tamamlaması, bir üst öğrenime hazırlanması, sosyal ve kültürel gelişimlerinin sağlanması, tahliye sonrası istihdam için beceri kazandırılması amacıyla imzalanmıştır. Kısacası CİK'ler açısından bu Protokolün amacı H-T'lerin sosyalleştirilmesi ve yeniden topluma kazandırılması çalışmalarına destek olmaktır. AB ile Gençlik ve Spor Bakanlığı arasında 27.08.2019 tarihinde imzalanan iş birliği protokolü, CİK'lerdeki H-T'lerin... kişisel gelişim ve sosyal uyumuna yardımcı olmak amacıyla imzalanmıştır. Bu Protokol, uzmanlar tarafından çeşitli eğitsel, sosyal, kültürel ve sportif, faaliyetlerin düzenlemesi ve projelerin hazırlanmasını içermektedir. Aynı zamanda rehberlik ve danışmanlık hizmetinin verilerek rehabilitasyon sürecine katkıda bulunulması, H-T'lerle yükümlülerin milli, manevi ve sosyal gelişimlerine katkıda bulunulması, yeniden suç işlenmesinin önlenmesi, yüksek kalitede oyun, spor ve fiziksel etkinliklere erişimin sağlanması, proje ve faaliyetlerin geliştirilmesi hususlarını da içermektedir. 24.10.2019 tarihli AB ile KTB iş birliği Protokolünün amacı, "H-T'lerin okuma alışkanlığı kazanmalarını sağlamak ve kütüphaneleri etkin olarak kullanabilmeleri için iş birliği çalışmaları yürütülerek daha fazla kitaba ücretsiz ve kolayca erişimlerini sağlamak..." şeklinde belirtilmektedir. Bu Protokol, 06.03.2018 tarihli AB CTEGM ile KTB, "Milli Kütüphane Başkanlığı Arasında Ceza İnfaz Kurumlarında ve Denetimli Serbestlik Müdürlüklerinde Bulunan Kütüphaneler ile İhtisas Kütüphanelerinin Desteklenmesi Hakkında İş Birliği Protokolü"nü devami niteliğindedir. 03.12.2019 tarihli "Adalet Bakanlığı ile Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB) İş Birliği Protokolü"nü amacı, H-T'lere...din hizmetleri, din eğitimi, dini danışmanlık ve rehberlik faaliyetleri sunulması, toplumda suç işleme oranının azaltılması ve yeniden suç işlenmesinin önlenmesi ile tutuklu ve hükümlülerin dini ve ahlaki duygularını geliştirerek yeniden topluma kazandırılması amacıyla yapılacak işlere ilişkin usul, esas ve yükümlülükleri belirlemek..."tir. 09.03.2020 tarihli AB-MEBiş birliği protokolünün amacı, protokolün 3. maddesinde ortaya konulmuştur. Bu amaç, "hükümlü, tutuklu, yükümlü, eski hükümlüler ve annelerinin yanında kalan 3-6 yaş grubu çocukların kişisel, sosyal ve mesleki eğitimlerini sağlamaktır. 29.03.2021 tarihli AB ile KTB arasında CİK yerleşkelerinde kütüphane kurulmasına ilişkin iş birliği protokolünün 2. maddesinde amaç; "ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlü, tutuklu, personel ve ailelerinin kitap ihtiyacını karşılamak, okuma alışkanlığını geliştirmek ve okuma kültürünü oluşturmak" olarak açıklanmıştır. 03.03.2022 tarihli "Ceza İnfaz Kurumlarında Hükümlü ve Tutuklu Olarak Bulunan Adayların Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi Başkanlığı Tarafından Yapılan Sınavlara Başvuruları ve Sınavlara Alınmaları ile Sınav Görevlilerinin Görev ve İşlemleri Hakkında İş Birliği Protokolü" nü amacı protokolün 1. maddesinde belirtilmiştir. Bu amaç, CİK'lerde bulunan H-T adayların Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) tarafından yapılan sınavlara başvuruları, sınavlara alınmaları, sınav görevlisi atamaları, sınav güvenliğinin sağlanması ve ortak standartların belirlenmesi..." olarak açıklanmıştır.

Sonuç, Tartışma ve Teklifler

Araştırmada ulaşılan bulgular ışığında aşağıdaki sonuçlara ulaşılmış ve bu kapsamda teklifler geliştirilmiştir.

Bulgular bölümünde ortaya konulan AB mevzuatı, CİK'lerin türleri, tipine göre CİK'lerde yürütülmesi gereken eğitim ve iyileştirme programları, zorunlu ve zorunlu olmayan eğitim programları, bu programların kapsamı, amaçları, ilkeleri, nitelikleri, standartları ve başarı ölçütü gibi hususları içermektedir. Bu mevzuat, üç aylık ve yıllık eğitim planları, bu kapsamda yürütülmesi gereken eğitim ve iyileştirme faaliyetleri, H-T'lerin, yürütülen eğitim ve iyileştirme faaliyetleri hakkında bilgilendirilmeleri, H-T'lerin bunlardan yararlanma usul ve esasları, teftiş edilmeleri ve denetlenmeleri gibi hususları da içermektedir. Eğitimde H-T'ler arasında ayırım yapılmaması ve fırsat eşitliğinin sağlanması hususu da mevzuatta kendine yer bulmaktadır. Mevzuatta eğitim ile ilgili kurullar, bu kurulların kimlerden oluştuğu, görev yetki

ve sorumlulukları, eğitim ve iyileştirme servisleri, bu servislerin üyeleri ve görevleri, faaliyetleri yürütecek kişilerin unvan ve nitelikleri gibi hususlar da mevzuatta yer almaktadır. CTEGM'ne "bağlı kadrolarda görev yapan yönetici, öğretmen, eğitim uzmanı ve diğer görevlilerin aylık ve ek ders ücreti karşılığında okutacakları ve okutmuş sayılacakları haftalık ders saatlerinin sayısı ve ders görevi alacakların nitelikleri" de mevzuatta yer almaktadır. Ayrıca CİK'lerdeki bütün servis ve birimlerin eğitimle ilgili yükümlülükleri, faaliyetlere katılmada H-T'lerin sorumluluk ve yükümlülükleri, eğitim ve öğretimle ilgili araç ve gereçlerin sağlanması, katılım gösterenlerin iyi halli sayılması, ödüllendirilmesi vb. hususlar da mevzuatta önemli yer tutmaktadır. Yine eğitim ve iyileştirme faaliyetlerinin savsaklanması halinde H-T'lere uygulanacak müeyyideler de mevzuatta yer almaktadır. Son olarak AB mevzuatı, eğitim ve iyileştirme faaliyetleri yürütülürken iş birliği yapılacak kurum ve kuruluşlar ile bunların yükümlülükleri vb. hususları içermektedir.

Türkiye CİK'lerinde yürütülen eğitim ve iyileştirme faaliyetleri üzerine yapılan bazı araştırmalarda AB eğitim ve iyileştirme faaliyetlerine ilişkin mevzuatın, bünyesinde sorunlar barındırdığına dair herhangi bir kayıt düşülmeden yeterli olduğu belirtilmektedir (İçli & Ögün, 1999: 111 ve Karafazlı & Tuna 2018: 42, 50, 51). Araştırmamızda ise AB eğitim ve iyileştirme mevzuatının genel olarak yeterli olduğu, ancak bünyesinde son derece önemli sorunlar barındırdığı belirlenmiştir. Araştırmacının, uzun yıllar CİK'lerde öğretmen ve Dr. Uzman öğretmen olarak çalışması, AB eğitim mevzuatının detaylarına vakıf olması ve bizzat söz konusu mevzuatın uygulayıcısı olması, böyle farklı bir sonucun ortaya çıkmasında etkili olduğu söylenebilir.

Eğitim ve iyileştirme mevzuatının bünyesinde önemli sorunlar barındırması tam olarak amaca ulaşmasını engellemektedir. Nitekim yapılan bir çalışmada, mevcut AB eğitim mevzuatının kendi içinde bazı belirsizlikler ve çelişkiler barındırdığını, bunun arzulanmış amaçlara/hedeflere ulaşmasını engellediği belirtilmektedir (Tekin, 2022: 6-7).

Araştırmada, yalnızca eğitim ve iyileştirme faaliyetlerini içeren herhangi bir kanun ve yönetmeliğin bulunmadığı, eğitim mevzuatının, değişik konuları içeren kanun ve yönetmeliklerin içerisine serpiştirildiği görülmüştür. Bu dağınık yapının, uygulama esnasında, çalışanlar tarafından bütün AB mevzuatının taranması, karşılaştırılması ve yorumlanmasını gerektirdiği, bunun zaman yönetimine ve uygulama birliğine zarar verebileceği söylenebilir.

AB eğitim ve iyileştirme mevzuatında yer yer boşluklar/eksiklikler bulunduğu belirlenmiştir. Örneğin, 5275 sayılı Kanun'un 76/1 maddesinde, "Bu maddenin uygulanmasına ve sınavlara ilişkin usul ve esaslar yönetmelikle belirlenir" denilmektedir. Aynı ifade, 2324 sayılı Yönetmelik'in 14/4 maddesinde aynen tekrarlanmaktadır. Ancak yapılan araştırmada sınavların usul ve esaslarını belirleyen herhangi bir yönetmeliğe rastlanmamıştır. Aynı şekilde zaman zaman mevzuatta değişiklik yapıldığı, ancak yapılan değişikliklerin ilgili bölümlere işlenmediği tespit edilmiştir. Örneğin, 2007/12226 sayılı "Adalet Bakanlığı Ders ve Ek Ders Saatlerine İlişkin Bakanlar Kurulu Karar"ının 9/2-c maddesinde yer alan "...günde (2), haftada (14) saat..." ibaresi, 11. 02. 2011 gün ve 27845 sayılı "Adalet Bakanlığı Ders ve Ek Ders Saatlerine İlişkin Kararda Değişiklik Yapılmasına Dair Bakanlar Kurulu Karar"ıyla "hafta 24 saat" şeklinde değiştirilmiştir. Ancak bu ibarenin, şimdiye kadar ilgili Karar'a işlenmediği görülmüştür. Ayrıca diğer mevzuata CTEGM Web sitesinde yer verilirken bu Karar'a yer verilmemiştir.

Araştırmada mevzuat arasında kavram karmaşasının var olduğu belirlenmiştir. Örneğin, 29.11.2020 gün ve 31349 sayılı "Gözlem ve Sınıflandırma Merkezleri ile Hükümlülerin Değerlendirilmesine Dair Yönetmeliğin 18/1 ve 34/2-a maddelerinde "iyileştirmeden sorumlu ikinci müdür" ifadesi geçmektedir. 46/1 No.lu Genelgenin Üçüncü Bölüm/A-5, Altıncı Bölüm/A-1 ve Yedinci Bölüm/A-1 maddelerinde ise "eğitimden sorumlu

II. müdür” şeklinde geçmektedir. Yapılan araştırmada her iki ifadenin de aynı amaçla kullanıldığı ve bu ifadelerle “eğitim ve iyileştirme” nin kastedildiği tespit edilmiştir. Nitekim AB-DİB iş birliği protokolünün 4. maddesinde “eğitim ve iyileştirmeden sorumlu 2. müdür” ibaresi kullanılmaktadır.

Yine 23.07.1965 tarihli ve 12056 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu (DMK), tarafından AB’ye bağlı olarak çalışan öğretmenlere “cezaevlerinde çalışan öğretmen” ismini verilmekte ve MEB’e bağlı öğretmenlere verilen özlük hakların onlara da verilmektedir. Ancak bazı AB mevzuatı (Resmî Gazete, 2004a) ile 03.03.2022 tarihinde AB, İB ve ÖSYM Başkanlığı arasında CİK’lerdeki H-T adayların ÖSYM Başkanlığı tarafından yapılan sınavlara başvuruları ve sınavlara alınmaları ile sınav görevlilerinin görev ve işlemleri hakkında iş birliği protokolü imzalanmıştır. Protokolün birinci bölümünün 4/1-m maddesinde, CİK’lerde çalışan öğretmenlere hiçbir mevzuatta bulunmayan ‘kurum öğretmeni’ unvanı verilmektedir.

“Din eğitimi” kavramı etrafında da bir kavram karmaşasının yaşandığı görülmüştür. Örneğin, bu kavram, 5275 sayılı Kanun ve 2324 sayılı Yönetmelikte “din eğitimi”, biçiminde geçerken, 31349 sayılı Yönetmelik’te “din kültürü ve ahlak öğretimi”, 46/1 No.lu Genelgede "din hizmetleri ve ahlâkî gelişim", "din ve ahlâkî gelişim" ve "din ve ahlâk bilgisi" biçiminde geçmektedir. AB’nin protokol ortaklarından biri olan DİB 633 sayılı Kuruluş ve Görevleri Hakkındaki Kanun’un CİK’lerle ilgili olan 7/a-3 maddesinde "manevi danışmanlık ve rehberlik ve din hizmeti” ifadesi kullanılmaktadır. Aynı kavram, 17.06.2014 gün ve 29033 sayılı DİB Görev ve Çalışma Yönetmeliğinin 32. maddesinde "Vaaz ve İrşat", 33. ve 34. maddelerinde "din hizmetleri" ifadesi geçmektedir. Bu kavram, 2019 tarihli AB-DİB iş birliği protokolünde ise “din hizmetleri, din eğitimi ve manevi danışmanlık ve rehberlik” şeklinde birden fazla kavramla ifade edilmektedir. Söz konusu kavramlar arasında teknik anlamda önemli anlam ve kapsam farklılıkları bulunmasına rağmen hepsinin birbirinin yerine kullanılmasının ciddi bir kavram karmaşasına yol açabileceği söylenebilir. Nitekim Tekin (2022: 5) tarafından yapılan bir çalışmada da aynı soruna dikkat çekilmektedir.

31349 sayılı Yönetmelik’in 26/2-d maddesinde “lisansüstü eğitim ve doktora” ifadesi geçmektedir. Hâlbuki lisansüstü eğitimi, doktora eğitimini de kapsar. Bu nedenle burada ayrıca “doktora” kelimesinin kullanılmasına gerek yoktur. Muhtemelen burada “lisansüstü eğitimi” ifadesi, yüksek lisans eğitimi ile karıştırılmış, bu nedenle doktora kavramı ayrıca kullanılmıştır.

Yukarıda verilen örnekler, AB eğitim mevzuatında uygulamada sorunlara yol açabilecek nitelikte bir kavram karmaşasının bulunduğu göstermektedir. Oysa mevzuatın hazırlanmasında dikkat edilmesi gereken en önemli hususlardan biri de dilin sade, açık ve anlaşılır olmasıdır (Resmî Gazete, 2022).

DMK, 152/I-B Eğitim-Öğretim Tazminatları maddesinde CİK’ler, birer okul, 5275 sayılı Kanun’un 3/1 maddesinde ise H-T’lerin yeniden topluma kazandırılması, ceza infaz sisteminin temel amacı olarak görülmektedir. Ancak AB mevzuatında, 2018 yılına kadar merkez ve taşra teşkilatlarının nitelikli kadrolarında öğretmenlere teorik olarak herhangi bir yetki verilmemiştir. Bu nedenle 2018 yılına kadar merkez teşkilatında “AB Eğitim Daire Başkanlığı”, “CTEGM İyileştirme ve Topluma Kazandırma Daire Başkanlığı”, “AB Personeli Eğitim Merkezleri Başkanlığı” gibi eğitimle ilgili başkanlıkların başında hukukçular bulunmuştur. Bu durum, 2018 yılında çıkan 3 No.lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesiyle teorik çözülmüş ve diğer personelle birlikte öğretmenlerin de nitelikli kadrolara atanmasının önü açılmıştır (Resmî Gazete, 2018). Ancak CTEGM’ nün resmi web sitesindeki yönetim şemasına bakıldığında (CTEGM, 2023f) aradan geçen 5 yıla rağmen merkez yönetiminde öğretmenlere hala herhangi bir yetkinin verilmediği görülmektedir. Aynı durum, taşra

teşkilatları için de geçerlidir. Hâlihazırda CİK'lerdeki eğitim-öğretim servislerinin, öğretmen kökenli olmayan 1 ve 2. müdürlere bağlı olarak çalıştığı belirlenmiştir (Resmî Gazete, 2020b). Oysa yetki olmadan etki oluşturmak oldukça zordur. Bu nedenle öğretmen kökenli kamu görevlilerinin de hem merkez hem de taşra teşkilatlarındaki nitelikli makamlara getirilmesi, amaç ve hedeflerin gerçekleştirilmesine katkı sağlayacaktır. Nitekim Çoğaltay (2012: 196) "Cezaevi öğretmenlerinin eğitim ve öğretim faaliyetlerinin planlanması ve uygulanmasında daha etkin bir rol alabilmeleri için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır. Bu konuda mevzuatta yapılacak değişikliklerle daha çok yetkilendirilmelidirler. Çünkü diğer personel üzerinde herhangi bir idari yetkisi olmayan öğretmenlerin planlanan bir faaliyetin uygulanmasını sağlaması mümkün olamamaktadır" diyerek bu hususa dikkat çekmektedir.

5275 sayılı Kanun ile 2324 ve 31349 sayılı Yönetmeliklerin eğitim ve iyileştirme ile ilgili maddelerinde yalnızca "hükümlülere" hitap edildiği tespit edilmiştir. Hâlbuki CİK'lerde hükümlülerle birlikte 01.02.2023 tarihi itibarıyla 42.234 "tutuklu" da bulunmaktadır (CTEGM, 2023d). Eğitim ve iyileştirme faaliyetlerinin onlara da uygulanması ve onların topluma kazandırılması şarttır. Yine 5275 sayılı Kanun'un 75/2 ve 2324 sayılı Yönetmelik'in 88/3 maddelerinde yer alan eğitim programları ile 31349 sayılı Yönetmelik'in 26/2 maddesinde yer alan eğitim programlarıyla genelde uyuşmaktadır. Ancak söz konusu Kanun ve yönetmeliklerde yer alan eğitim programları, 46/1 No.lu Genelge 'de yer alan eğitim programlarıyla genelde uyuşmamaktadır. Bu durum, CİK'lerdeki eğitim ve iyileştirme faaliyetlerinin plan ve programlanmasına ve uygulama birliğinin sağlanmasına zarar verebilecek bir husustur.

5275 sayılı Kanun'un 76. maddesi "Açık ceza infaz kurumları ile çocuk eğitim evlerinde bulunan hükümlülerin örgün ve yaygın, kapalı ceza infaz kurumunda bulunan hükümlülerin yaygın öğretimden yararlanmaları sağlanır" denilmektedir. Buna göre Kapalı CİK'lerde kalan H-T'lerin örgün eğitimden yararlanamayacağı açıkça belirtilmiş, aynı hüküm 2324 sayılı Yönetmelik'in 89/1. maddesinde de tekrarlanmıştır. Ancak 46/1 No.lu Genelgede, "Herhangi bir yükseköğretim kurumuna devam ederken tutuklanan veya hüküm giyen öğrencilerin ya da ceza infaz kurumundayken üniversite sınavını kazanan hükümlü ve tutukluların kapalı ceza infaz kurumlarından, okullarının kabul etmesi durumunda, dış güvenlik görevlisi muhafazasında, açık ceza infaz kurumlarından iç güvenlik görevlisi nezaretinde ara, yıl sonu, bütünleme ve mazeret sınavlarına katılmaları sağlanacaktır" denilerek Kanun ve Yönetmelik'e aykırı bir hüküm ihdas edilmiştir. Oysa alt mevzuatın üst mevzuata aykırı olması mevzuatın temel ilkelerine aykırıdır (Resmî Gazete, 2022). Bu durum, yönetici ve eğitici personelin karar vermesini zorlaştırabilecek ve inisiyatif alınması halinde ise sorunlara yol açabilecek niteliktedir.

CİK'lerde yönetim, güvenlik ve gözetim, psiko-sosyal, eğitim ve öğretim servisi gibi birçok servis ve birim bulunmaktadır (Resmî Gazete, 2004b). Bu birimlerden biri de manevi rehberlik birimidir (Resmî Gazete, 2020b). 31349 sayılı Yönetmelik'in 28/1-b ve 28/2-a maddelerinde "manevi rehberlik birimi", "eğitim ve öğretim servisine" bağlı bir birim, olarak gösterilirken 2019 tarihli AB-DİB iş birliği protokolünde ayrı bir birim olarak gösterilmektedir. Bu durum, açık bir çelişki olduğundan kurumlarda görev ve sorumluluk açısından tartışmalara, hatta çatışmalara yol açabilir.

2007/12226 sayılı Adalet Bakanlığı Ders ve Ek Ders Saatlerine İlişkin Bakanlar Kurulu Karar'ının 6/1 maddesinde, öğretmenlere "...akşam ve hafta sonu çalışmaları da dâhil (22) saati zorunlu olmak üzere, haftada (24) saate kadar ek ders görevi verilebileceği..." belirtilmektedir. AB tarafından çıkarılan 139/1 No.lu Genelge'nin 2/c-aa maddesinde ise "...akşam ve hafta sonu çalışmaları da dâhil" ifadesinden yola çıkılarak akşam ve hafta sonu çalışılmadıkça CİK öğretmenlerine haftalık (22) saati zorunlu olmak üzere (24) saate kadar ek

ders görevinin verilemeyeceği belirtilmektedir. Ancak aynı ifade, Karar'ın din görevlileri ile ilgili 9/2-c maddesinde geçmesine rağmen 139/1 No.lu Genelge'nin 2/d-bb-aaa maddesinde, din görevlileri için akşam ve hafta sonu çalışması şartı aranmamaktadır. Üstelik CİK öğretmenleri haftada 5 gün, CİK din görevlileri ise haftada 4 gün çalışmaktadır. Böylece çok çalışana daha az ek ders görevi, az çalışana daha çok ek ders görevi verilmesi uygun görülmektedir. Bunun açık bir adaletsizlik, adaletsizliğin ise, çalışanların çalışma arzusunu kırma ve verimliliğini düşürme potansiyeline sahip bir duygu olduğu söylenebilir. Nitekim, Tutar(2007:207) her türlü adaletsizliğin, insanda hayal kırıklığına, motivasyon kaybına ve işe karşı soğumaya yol açtığını belirtmektedir.

Yukarıda görüldüğü üzere 2007/12226 sayılı Karar'la öğretmenlere verilen birçok ekonomik hak, 139/1 No.lu Genelgeyle askıya alınmış ve/ya devre dışı bırakılmıştır. Böylece "...Akşam ve hafta sonu çalışmaları da dâhil..." ifadesi, Genelgeyle öğretmenlerin aleyhinde din görevlilerinin ise lehinde yorumlanarak son derece çelişkili teorik bir çerçeve ortaya konulmuştur.

AB Ders ve Ek Ders Saatlerine İlişkin Bakanlar Kurulu Karar'ınca verilen ekonomik hakların 139/1 Genelgeyle askıya alınmış olması, başka bir deyişle, üst mevzuatla verilen ekonomik hakların alt mevzuatla geri alınması CİK'lerde eğitim ve iyileştirme faaliyetlerini yürüten öğretmenlerin moral ve motivasyonuna zarar verebilecek ve bu kurumların öğretmen adayları tarafından tercih edilmesini zorlaştırabilecek bir yaklaşımdır. Çünkü öğretmenlerin ekonomik hakları hem yeni mezunların öğretmenliğini tercih etmelerinde(Göker & Gündüz: 193) hem de statüsünü ve gücünü belirlemede (Akyüz, 2012: 13) son derece önemli bir faktördür

AB CTEGM öğretmen kadrosundan 976'sinin dolu, 1025'nin ise boş olduğu belirlenmiştir (CTEGM, 2023c). CİK'lerde bulunan 349.893 H-T'nin varlığı (CTEGM, 2023d) düşünüldüğünde mevcut öğretmen sayısının yetersiz olduğu söylenebilir. Örneğin Milli Eğitim Bakanlığında ilkökul düzeyinde her öğretmene yaklaşık 17, ortaokul düzeyinde ise 16 öğrenci düşerken (TRT Haber, 2021) CİK'lerde her öğretmene yaklaşık 360 civarında H-T düşmektedir. Bu durumda CİK'lerde etkili bir eğitim ve iyileştirme faaliyeti yürütmenin oldukça zor olduğunu göstermektedir.

AB CTEGM' ne bağlı CİK'lerde 5275 sayılı Kanun'un 77 ve 2324 sayılı Yönetmeliğin 86. maddelerinde "...Hükümlülerin iyileştirilme çabalarında başarıya ulaşılması için dernekler, vakıflar ve gönüllü kişi ve kuruluşlar ile iş birliği yapılabilir" denilmektedir. Ayrıca AB CTEGM' nün 46/1 No.lu Genelgesinin birçok yerinde sivil toplum örgütleriyle iş birliği yapılması emredilmektedir (CTEGM, 2007).Bu mevzuata dayanarak sivil toplum örgütlerinin CİK'lerde eğitim ve iyileştirme faaliyetleri yürütmeleri için yasal alt yapının yeterli olduğu söylenebilir. Ancak CTEGM Web sitesine bakıldığında H-T'lerin eğitim ve iyileştirme faaliyetleriyle ilgili imzalanan protokollerin neredeyse tamamının kamu kurum ve kuruluşlarıyla yapıldığı görülmektedir. Buradan hareketle sivil toplum örgütlerinin CİK'lerdeki eğitim ve iyileştirme faaliyetlerinde yeterince yer almadığı veya bu örgütlere yeterince yer verilmediği söylenebilir. Oysa devletlerin yetersiz kalması, 20. yüzyıldan itibaren ortaya çıkan katılımcı demokrasi ve bilgi birikiminin etkisiyle sivil toplum örgütleri ekonomiden politikaya, kültürden sosyal hayata kadar geniş bir alana el atmışlardır (Kalaycıoğlu, 1988: 111-114). Bu alanlardan biri eğitim (Talas, 2011: 392), eğitimin en önemli alt başlıklarından biri ise H-T'lerin eğitimidir. Bu nedenle H-T'lerin eğitimi için sivil toplum örgütlerinin yeterince etkin olmaması veya etkin olmaları için imkân ve ortam sağlanmaması son derece önemli bir eksikliklerdir.

Yukarıda ortaya konan sorunlardan dolayı AB eğitim mevzuatının bütünüyle yeterli olmadığı söylenebilir. Buna bağlı olarak CİK'lerde yürütülen eğitim ve iyileştirme

faaliyetlerinin de bütünüyle yeterli olmadığı söylenebilir. Nitekim İçli & Ögün (1999: 104) tarafından “Türkiye’de Cezaevlerindeki Rehabilitasyon Faaliyetleriyle İlgili Sosyolojik Bir Analiz” isimli çalışmada CİK’lerde uygulanan eğitim ve iyileştirme faaliyetlerinin yeterli olmadığı belirtilmektedir. Ayrıca Balaban & Özen (2015: 37, 45) tarafından yapılan “Ceza İnfaz Kurumlarındaki Tutuklu ve Hükümlülerin Eğitim Faaliyetlerine İlişkin Algıları: T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Örneği” isimli bir çalışmada H-T’lerin CİK’lerdeki eğitim ve iyileştirme faaliyetlerini yeterli görmedikleri belirlenmiştir. Tekin (2022: 118), Bilgiç (2012: 247) ve Mandıracı (2015: 23) tarafından yapılan çalışmalarda da benzer sonuçlara ulaşılmıştır.

Bu çalışmada, CİK’lerde yürütülen eğitim ve iyileştirme faaliyetleri ve bunların yasal dayanakları ele alınmıştır. Yapılacak yeni araştırmalar, “temel eğitim, orta ve yükseköğretim, meslek eğitimi, din eğitimi, beden eğitimi, kütüphane ve psiko-sosyal hizmet” gibi eğitim programları, bir bütün olarak veya ayrı ayrı ele alınarak alana katkı sağlanabilir. Kurumlarda yapılan seviye tespit sınavları ve bunlara hazırlık amacıyla yürütülen bireysel gelişim, lisansüstü eğitim, tahliye sonrasına hazırlama ve örgün ve yaygın iş ve meslek ile diğer birçok eğitim programı da mevzuatsal veya diğer açılardan ele alınarak alana katkı sağlanabilir. CİK’lerdeki eğitim denetimi sistemi de değişik boyutlarıyla ele alınabilir. Yine CİK’lerdeki eğitim ve iyileştirme faaliyetlerini yürüten CİK öğretmenlerinin alımı, hizmet içi eğitimleri, çalışma şartları, özlük hakları, görev, yetki ve sorumlulukları, yeterlikleri gibi hususlar ele alınarak alana katkı sağlanabilir. Bu çalışmada veri toplama tekniği olarak doküman incelemesi tekniği kullanılmıştır. Bundan sonra yapılacak çalışmalarda doküman incelemesi, görüşme, gözlem veya karma yöntem kullanılarak farklı ve derinlemesine başka çalışmalar yapılabilir, farklı öneriler geliştirilebilir ve alana daha fazla katkı sağlanabilir.

Araştırma sonucunda şu tekliflerde bulunulmasının uygun olacağı düşünülmüştür:

Teklifler

Kısa vadede;

- Mevcut eğitim ve iyileştirme mevzuatı iyileştirilmelidir. Bunun için;
  - Eğitim ve iyileştirme mevzuatı kısmen karmaşık ve çelişkili olduğundan sade ve tutarlı hale getirilmelidir.
  - Eğitim ve iyileştirme mevzuatında yer alan boşluklar doldurulmalı ve eksiklikler giderilmelidir.
  - Eğitim ve iyileştirme mevzuatı çağdaş gelişmelere paralel olarak güncellenmelidir.
  - Eğitim ve iyileştirme mevzuatıyla ilgili yapılan kısmi değişiklikler, mevzuatın ilgili bölümlerine işlenmelidir.
  - Mevzuatta farklı şekillerde yer alan eğitim programlarının isimlerinde bir biresime gidilerek uygulanacak eğitim programları açık seçik hale getirilmelidir.
  - Eğitim ve iyileştirme mevzuatı, daha özenli bir dil içermeli ve mevcut mevzuatta kısmen var olan kavram karmaşası giderilmelidir.
  - 2007/12226 sayılı Bakanlar Kurulu Karar’ıyla CİK’lerde çalışan öğretmenlere birçok ekonomik hak verilmiştir. Bu hakları kısıtlayan veya bütünüyle askıya alan 139/1 No.lu Genelge yürürlükten kaldırılmalıdır.
  - MEB, YÖK, DİB ve KTB gibi kurum ve kuruluşlarla imzalanan protokoller etkin hale getirilmelidir. Henüz protokol imzalanmamış olan kurum, kuruluş ve sivil toplum örgütleriyle protokoller imzalanmalıdır.
  - AB CTEGM tarafından CİK’lerde çalışan öğretmen sayısı artırılmalı, CİK’ler için ayrılan 1025 boş kadro doldurulmalıdır.

Uzun vadede ise;

- Çağdaş, müstakil/tekil yeni bir eğitim ve iyileştirme mevzuatı oluşturulmalıdır. Bu mevzuat;
  - CİK'lerde MEB'e bağlı eğitim şube müdürlükleri veya CİK müdürlüklerine bağlı eğitim şube müdürlükleri oluşturulmasını ve bu müdürlüklerin başına öğretmenlerin getirilmesini,
  - CİK'ler, birer eğitim ve iyileştirme merkezi olduğundan, CİK ikinci müdürlerinden en az birinin, çocuk CİK'lerdeki yöneticilerin ise tamamının eğitimci olmasını,
  - AB'nin merkez teşkilatında yer alan eğitime ilişkin üst düzey görevlere hukuk ve benzeri alan mezunlarıyla birlikte öğretmen kökenli kişilerin de getirilmesini,
  - Yetkisiz bir etki, oldukça zor olduğundan, AB taşra teşkilatları arasında yer alan CİK'lerde yürütülen eğitim ve iyileştirme programların yürütücüsü olan öğretmenlere sadece görev ve sorumluluk değil geniş yetkiler verilmesini de içermelidir.
  - Yeni mevzuat, izleme kurullarına resmi görevli üyelerle birlikte sivil toplum örgütü üyelerinin oluşmasını, bu üyelerden en az ikisinin öğretmen kökenli olmasını ve mevcut yetkilerinin artırılmasını öngörmelidir. Çünkü bu Kurulların en önemli görevlerinden biri infaz, diğeri ise eğitimidir (ıslah). İçinde öğretmen kökenli üyelerin bulunmadığı bir kurulun, bütünüyle eğitim ve iyileştirme faaliyetlerine vakıf olması, belgelerine ulaşması, bunları hakkıyla incelemesi, anlaması, raporlaması, öneriler geliştirmesi ve bu faaliyetleri yürüten CİK öğretmenlerine rehberlik yapması hiç de kolay değildir. Kısacası, yeni mevzuat, diğer açılardan olduğu gibi eğitim denetimi açısından da izleme kurullarının Avrupa standartlarına kavuşturulmasını içermelidir.

KAYNAKÇA

- Akyüz, Y. (2012). *Türkiye'de öğretmenlerin toplumsal değişmedeki etkileri (1839-1950)*. Pegem & Akademi.
- Allen, H. & Simonsen, C. (1981). *Correction in America: An introduction*. MacMillan Publication.
- ASİGM. (2021). *Adalet istatistikleri 2021*. T.C. Adalet Bakanlığı, Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü, https://adlisicil.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/9092022143819adalet_ist-2021.pdf
- Aygül, H. H. , Şensoy, A. F. & Çelik, G. (2019). Örgün yükseköğretim kurumlarındaki mahpus öğrenciler: Akdeniz Üniversitesi örneği. *Yükseköğretim Dergisi*, 9(1) , 103-124. DOI: 10.2399/yod.18.038
- Balaban, Ö. & Özen, S. (2015). Ceza infaz kurumlarındaki tutuklu ve hükümlülerin eğitim faaliyetlerine ilişkin algıları: T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu örneği. *Çalışma İlişkileri Dergisi*, 6(1), 37-52.
- Bilgiç, Ş. (2012). *Hapsedilme, iyileştirilme ve yeniden suç işleme*. Vadi Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak-Kılıç, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (14. baskı). Pegem Akademi Yayınları.
- Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü. (2012, Mart). *Kurumlarda ders ve ek ders ücretleri genelgesi*. T.C. Adalet Bakanlığı, Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü. <https://cte.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/1982019120253139-1.pdf>

- Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü. (2023b, Şubat). *Protokoller*. T.C. Adalet Bakanlığı, Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü. <https://cte.adalet.gov.tr/Home/BilgiDetay/21>
- Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü. (2023c, Mart). *Personel durumu*. T.C. Adalet Bakanlığı, Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü. <https://cte.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/personel-durumu>
- Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü. (2023d, Mart). *İstatistikler*. T.C. Adalet Bakanlığı, Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü. <https://cte.adalet.gov.tr/Home/BilgiDetay/22>
- Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü. (2023e, Şubat). *Genel bilgi*. T.C. Adalet Bakanlığı, Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü. <https://cte.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/cik-genel-bilgi>
- Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü. (2023f, Şubat). *Yönetim şeması*. T.C. Adalet Bakanlığı, Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü. <https://cte.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/yonetim-semasi09062022021710>
- Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü. (2007a, Temmuz). *Genç ve yetişkin hükümlü ve tutukluların eğitim ve iyileştirilme işlemleri ve diğer hükümler genelgesi*. T.C. Adalet Bakanlığı, Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü. https://cte.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/198201911532446_1.pdf
- Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü. (2007b, Mart). *Türkiye ceza infaz kurumları kronolojisi*. T.C. Adalet Bakanlığı, Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü. <https://cte.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/turkiye-ceza-infaz-kurumlari-kronolojisi-1850-2005>
- Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü. (2023a, Ocak). *Bilgi bankası*. T.C. Adalet Bakanlığı, Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü. <https://cte.adalet.gov.tr/#>
- Çoğaltay, N. (2012). Türkiye genelinde ceza infaz kurumlarında çalışan öğretmenlerin iş doyumlarının incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 41(196), 273-289.
- Fiske, J. (1996). İletişim çalışmalarına giriş. (S. İrvan, Çev.). Bilim ve Sanat Yayınları.
- Fraenkel, J. R., Wallen, N. E., & Hyun, H. H. (2012). *How to design and evaluate research in education*. Mc Grow Hill Companies.
- Göker, S. D. & Gündüz, Y. (2017). Dünya ölçeğinde öğretmenlerin saygınlık statüsü ve özlük hakları. *Milli Eğitim Dergisi*, 46 (213) , 177-196.
- İçli, T. & Öğün, A. (1999). *Türkiye’de cezaevlerindeki rehabilitasyon faaliyetleriyle ilgili sosyolojik bir analiz*, Ankara Açık Cezaevi Yayınları.
- Kalaycıoğlu, E. (1998). Sivil toplum ve neopatrimonyal siyaset. İçinde E. F. Keyman, & A. Y. Sarıbay (Eds.), *Küreselleşme-sivil toplum ve İslâm* (ss. 111-135). Vadi Yayınları.
- Karafazlı, H. & Tuna, C. (2020). Türkiye’de cezaevlerinde uygulanan eğitim politikaları. *Eğitim Yönetimi ve Politikalar Dergisi*, 1(2), 42-53.
- Karasar, N. (2018). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Nobel Yayınları.
- Kaya, Y. & İnan, K. (2020). Suça ve suçluya toplumsal damga: Niğde ili örneği. *Milli Kültür Araştırmaları Dergisi*, 4, 45-61.

- Mandıracı, B. (2015). *Türkiye’de ceza infaz politikaları ve kurumlarına ilişkin yapısal sorunlar ve çözüm önerileri*. Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı. https://www.tesev.org.tr/wp-content/uploads/rapor_Ceza_Infaz_Kurum_Ve_Politikalarına_Iliskin_Yapisal_Sorunlar_Ve_Cozum_Onerileri.pdf
- Özkan, U.B. (2022). *Eğitim bilimleri araştırmaları için doküman inceleme yöntemi*. Pegem & Akademi.
- Resmî Gazete (1967). Ceza İnfaz Kurumları ve Tevkifhanelerin Yönetimine ve Cezaların İnfaza Dair Tüzük. (Tüzük No: 6/8517).
- Resmî Gazete (1983). Adalet Bakanlığı Ders ve Ek Ders Ücretleri Kararnamesi (Karar Sayısı: 83/6991).
- Resmî Gazete (1997). Adalet Bakanlığı Ceza İnfaz Kurumları ile Tutukevleri Kontrolörleri Yönetmeliği (Sayı: 23157).
- Resmî Gazete (2004a). Ceza İnfaz Kurumları ve Tutukevleri Personeli Eğitim Merkezleri Kuruluş, Görev ve Çalışma Yönetmeliği (Sayı:25452)
- Resmî Gazete (2004b). Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun (Sayı: 5275, No. 5275).
- Resmî Gazete (2005). Ceza İnfaz Kurumları ile Tutukevleri İşyurtları Kurumu ve İşyurtlarının İdare ve İhale Yönetmeliği (Sayı: 26036)
- Resmî Gazete (2007). Adalet Bakanlığı Ders ve Ek Ders Saatlerine İlişkin Bakanlar Kurulu Kararı (Karar sayısı: 2007/12226).
- Resmî Gazete (2007b). Adalet Bakanlığı Teftiş Kurulu Yönetmeliği (Sayı: 26413).
- Resmî Gazete (2018). 3 No.lu. Üst Kademe Kamu Yöneticileri ile Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Atama Usullerine Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi (Karar Sayısı: 30474).
- Resmî Gazete (2020a). Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmelik (Karar Sayısı: 2324).
- Resmî Gazete (2020b). Gözlem ve Sınıflandırma Merkezleri ile Hükümlülerin Değerlendirilmesine Dair Yönetmelik (Sayı: 31349).
- Resmî Gazete (2021). Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (Karar Sayısı: 4773).
- Resmî Gazete (2021a). Hükümlü ve Tutukluların Ödüllendirilmesi Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (Sayı: 31598)
- Resmî Gazete (2022). Mevzuat Hazırlama Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik (Sayı: 31760).
- Saldırım, M. (2005). Cezaevleri eğitim kurumları haline nasıl getirebilir? İçinde E. G. Naskali & H. O. Altun (Eds.), *Hapishane kitabı* (1.baskı, ss. 184-217). Kitabevi Yayınları.
- Talas, M. (2011). Sivil toplum kuruluşları ve Türkiye perspektifi. *Türklük Bilim Araştırmaları*, (29), 387-401.

- Taymaz, H. (1982). *Eğitim Sisteminde teftiş: Kavramlar, ilkeler ve yöntemler*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- TBMM (1923, Mart 1). *4. Yasama yılını açış konuşmaları*. https://www5.tbmm.gov.tr/tarihce/ataturk_konusma/1d4yy.htm
- TBMM (1965, Mayıs 18). *Ceza ve infaz kanunu tasarısı ve Adalet Komisyonu raporu*. https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/MM_d01/c042/mm_01042132ss0982.pdf
- Tekin, C. & Sağlam, İ. (2021). Ceza infaz kurumu öğretmenlerinin sorunları üzerine nitel bir araştırma: Bursa ili örneği. *Balıkesir İlahiyat Dergisi*, (14), 403-457.
- Tekin, C. (2022). *Ceza infaz kurumlarında din eğitimi: Çocuk kapalı ceza infaz kurumları ve çocuk eğitimevleri üzerine bir araştırma (724100)* [Doktora tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Turgut, H. (1986). *Cezaevi idaresi*. Adalet Bakanlığı Eğitim Daire Başkanlığı Yarı Açık Cezaevi Matbaası.
- Tutar, H. (2007). Erzurum'da devlet ve özel hastanelerde çalışan sağlık personelinin işlem adaleti, iş tatmini ve duygusal bağlılık durumlarının incelenmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12 (3), 97-120.
- Türkiye Radyo ve Televizyonu Genel Müdürlüğü (TRTGM). (2021, Eylül). Türkiye eğitimde OECD ortalamalarını yakaladı. T.C. Cumhurbaşkanlığı, Türkiye Radyo ve Televizyonu Genel Müdürlüğü. <https://www.trthaber.com/haber/egitim/turkiye-egitimde-oecd-ortalamarini-yakaladi-606651.html>
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin/Sosyal Bilimler.